

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Srovnání strategie kultury ve vybraných evropských metropolích
(Praha, Vídeň, Drážďany)

Comparison of different approaches towards cultural strategic
planning in selected European cities (Prague, Vienna, Dresden)

STUDIJNÍ PROGRAM

Řízení rozvojových projektů

STUDIJNÍ OBOR

Řízení regionálních projektů

VEDOUCÍ PRÁCE

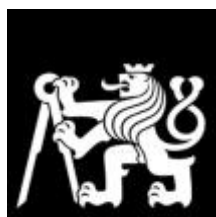
Ing. arch. Štěpánek Petr, Ph.D.

NEKUTOVÁ

KATEŘINA

2017

NEKUTOVÁ, Kateřina. *Srovnání strategie kultury ve vybraných evropských metropolích (Praha, Vídeň, Drážďany)* Praha: ČVUT 2017. Diplomová práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citovala a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 29. 08. 2017

Podpis:

Poděkování

Poděkování

Abstrakt

Cílem diplomové práce je srovnání a zhodnocení koncepcí strategie kultury vybraných evropských metropolí, konkrétně Prahy, Vídně a Drážďan. Kulturní politiky jsou v rámci strategického plánování jeho důležitou součástí, neboť ovlivňují široké spektrum lidské činnosti. Mají význam nejen ekonomický, zejména v souvislosti s fenoménem kulturních a kreativních průmyslů, ale také sociální. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá vymezením pojmů kultura, hmotné a nehmotné kulturní dědictví, kulturní infrastruktura a kulturní a kreativní průmysly. V praktické části jsou porovnány kulturní strategie jednotlivých měst na základě analýzy SWOT a jsou také navržena možná opatření pro jejich zlepšení.

Klíčová slova

Kulturní politika, strategické plánování, kulturní a kreativní průmysly, kultura, kulturní infrastruktura

Abstract

The aim of the thesis is to compare and evaluate different approaches towards strategic planning in terms of culture in three European cities – Prague, Vienna, and Dresden. Recently, cultural policies have become an integral part of strategic planning due to their influence on wide spectrum of human activities. Their relevance is mainly economic as cultural and creative industries are becoming more important, and social. The thesis is divided into two sections, theoretical and practical. First part is dedicated to the definition of selected terms – culture, cultural heritage, cultural infrastructure, cultural and creative industries. The practical part then aims to provide an overall analysis of cultural policies of the three cities. SWOT analysis is used as the key method.

Key words

Cultural politics, strategic planning, cultural and creative industries, culture, cultural infrastructure

Obsah

Úvod	5
1 Kultura a kulturní dědictví	7
1.1 Definice pojmu kultura.....	7
1.2 Definice vybraných pojmů	8
1.3 Kulturní potenciál.....	9
1.4 Kulturní historický potenciál.....	9
Hmotné a nehmotné kulturní dědictví	10
1.5 10	
1.5.1 Hmotné kulturní dědictví	11
1.5.2 Nehmotné kulturní dědictví	12
2 Kulturní infrastruktura.....	13
2.1 Typologie kulturní infrastruktury	14
2.2 Společenské a ekonomické dopady budování kulturní infrastruktury	23
2.3 Koncepční přístupy k budování kulturní infrastruktury	29
3 Kulturní a kreativní průmysly	33
3.1 Definice kulturních a kreativních průmyslů	33
3.2 Vymezení odvětví kulturních a kreativních průmyslů	34
Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z <i>The Economy of Culture in Europe</i> (European Commission 2006, s. 3).....	35
4 Kulturní politika	37
4.1 Česká republika	39
4.2 Německo.....	41
4.3 Rakousko	44
4.4 Srovnání kulturní politiky České republiky, Německa a Rakouska.....	46
5 Srovnání kulturní politiky vybraných měst.....	52
5.1 Kulturní politika Prahy	53
5.2 SWOT analýza	55
5.3 Kulturní politika Vídně	58
5.3.1 SWOT analýza	61
5.4 Kulturní politika Drážďan	62

5.4.1 4. 4. SWOT analýza	65
Závěr	68
Seznam použité literatury	70
Seznam obrázků.....	77
Seznam tabulek	78
Seznam grafů.....	79
Seznam použitých zkratk	80

Úvod

Kultura představuje důležitou součást života každého z nás. Již od útlého věku se podílí na formování osobnosti a charakteru jedince a do jisté míry tak určuje jeho budoucí vývoj. Představuje tedy jakýsi soubor hodnot a názorů, respektive představ, které má dané společenství o okolním světě a o sobě samém. I v současném globalizovaném světě je kultura považována za důležitou z hlediska fungování a rozvoje společnosti a je na ni brán důrazný zřetel, a to zejména v souvislosti se strategickým plánováním na mezinárodní, národní i lokální úrovni.

Tématem předkládané diplomové práce je srovnání koncepcí kulturní strategie vybraných evropských metropolí, konkrétně Prahy, Vídně a Drážďan. Všechna tato města mají za sebou bohatou kulturní historii, ze které dodnes čerpají a zohledňují jí při formulaci svých politik v oblasti kultury. Vycházejí přitom z rámcového vymezení svých centrálních vlád a potažmo také Evropské unie. Ta se na základě principu subsidiarity snaží přenést rozhodování nejen v této oblasti na co nejnižší úroveň veřejné správy co nejbliže občanům.

Práce je rozdělena do dvou částí. První, teoretická část, se věnuje vymezení samotného pojmu kultura a dalších pojmů s ním souvisejících, jako například hmotné a nehmotné kulturní dědictví, kulturní historický potenciál, a dalších. V souvislosti se sílícím ekonomickým rozměrem kultury a kulturního plánování je pak věnována pozornost vymezení a kategorizaci kulturní infrastruktury a kulturních a kreativních odvětví. V souvislosti s rozvojem znalostní ekonomiky totiž právě tato odvětví představují velký potenciál a je proto nezbytné pro ně vybudovat kvalitní zázemí a stimulovat jejich rozvoj.

Praktická část představuje nejprve způsob, jakým je kultura řízena a financována na centrální úrovni jednotlivých zemí. Na to pak navazuje stručné srovnání daných kulturních koncepcí na základě vhodných ekonomických ukazatelů. Další kapitola je poté věnována stručné charakteristice a rozboru strategií kultury vybraných měst. Pro analýzu a srovnání byla vybrána metoda SWOT, která vyhodnocuje silné a slabé stránky jako interní faktory a příležitosti a hrozby, které působí z vnějšího prostředí. Analýza byla provedena na základě studia strategických plánů, výročních zpráv a dalších relevantních dokumentů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Kultura a kulturní dědictví

První kapitola této práce je zaměřena na uvedení do základní problematiky, tedy definování pojmů souvisejících s pojmem kultura všeobecně.

1.1 Definice pojmu kultura

Kultura jakožto pojem má široký význam. K jeho definování existuje hned několik přístupů. Je tedy nezbytné určit si souvislosti a účel, pro které chceme slovo kultura použít. Přestože se jedná o pojem mnohoznačný, jednotlivé jeho definice se mezi sebou navzájem prolínají.

Podle Patočky a Heřmanové (2008) lze kulturu definovat jako složitý společenský proces, který je typickým lidským produktem sloužícím k rozvoji jedince, ale i celé společnosti, a u něhož dochází v rámci prostoru a času k neustálému vývoji.

Výše uvedení autoři dále ve své publikaci „*Lokální a regionální kultura v České republice*“ dělí pojem kultura do čtyř následujících oblastí:

- **První oblast** – tato oblast se vztahuje k lidským aktivitám organizujícím využití přírodního potenciálu z pohledu ekonomického. Spadá sem péče o rostliny, půdu, a tedy všeobecně o zemědělské výrobky, a využití půdního fondu z pohledu kultury.
- **Druhá oblast** – je směřována ke kultivaci člověka. V této oblasti se zaměřujeme na výchovu a vzdělávání člověka a jeho následné začleňování do společenského života. To vše za pomoci jeho fyzického a duševního rozvoje. Z nejobecnějšího pohledu jde tedy o vzdělávání kulturní, rozvíjení poznání či znalosti základů kulturního dědictví.
- **Třetí oblast** – tato oblast je zaměřena na rozvoj a vylepšování mezilidských vztahů. Spadá sem schopnost komunikovat, schopnost být ohleduplný, ale také obecná kultivovanost člověka. Jedná se o prostředek sloužící k hodnocení určitých sociálních aktivit člověka či celých skupin. Můžeme sem zahrnout politickou kulturu, kulturu spotřeby či kultury jednání a komunikace.
- **Čtvrtá oblast** – poslední z oblastí je zaměřena na kulturu náboženskou a duchovní, ale lze sem zahrnout ideologie všeho druhu. Z pohledu společnosti se jedná o funkce církevní, ale i různé sociální skupiny. Hovoříme tedy například o náboženských sektách či extrémistických skupinách. (Patočka, Heřmanová, 2008)

Kultura je tedy dle Patočky a Heřmanové (2008) pojímána v nejširší rovině jako přínos společnosti, a to z pohledu organizace přírodních jevů a procesů. Podle autorů se jedná o soubor všech duchovních a materiálních hodnot a statků, který je vytvářen lidstvem během celé jeho historie. Lze říci, že kultura přenáší své hodnoty z generace na generaci.

1.2 Definice vybraných pojmů

Nyní budou stručně vymezeny základní pojmy z oblasti kultury. Všechny uvedené pojmy jsou dle autorů Patočky a Heřmanové (2008).

- **Kulturní dědictví** – jedná se o souhrn hmotných a nehmotných hodnot a vztahů z pohledu kultury, k jejichž vzniku došlo v minulosti a jejichž vznikem došlo k vytvoření současných společenských hodnot.
- **Kulturní oblast** – představuje geografický prostor, na jehož území došlo k vytvoření stejného typu kultury, a to na základě vlivu společenských a historických událostí a jejich vývoje. Do kulturní oblasti mohou spadat etnické skupiny lišící se jazykem i stupněm ekonomického vývoje, ale přesto mající stejné společenské znaky, které je odlišují od skupiny žijících v jiných geografických oblastech.
- **Kulturní potenciál** – jedná se o dosud málo využívané zdroje, které by za určitých podmínek mohly sloužit k rozvoji společnosti z pohledu kulturního. Jedná se tedy o lepší využití kulturního dědictví, lidského potenciálu, ale i kulturní infrastruktury.
- **Kulturní infrastruktura** – do tohoto pojmu spadají objekty sloužící ke zprostředkování a zpřístupnění kulturních statků a služeb. Spadají sem všechny nemovité kulturní statky, tedy muzea, kulturní domy, knihovny, galerie a divadla.
- **Kultura jako ekonomická externalita** – externalitou z pohledu ekonomického rozumíme situaci, při které díky činnosti (pozitivní či negativní) jednoho subjektu dochází k ovlivňování subjektu druhého. Kulturu lze tedy z pohledu ekonomického považovat za pozitivní ekonomickou externalitu, jelikož z ní prospěch pramení nejen jedincům, ale i celé společnosti.
- **Kulturní procesy** – během procesů dochází k jednotlivým fázím, které probíhají u většiny případů – tvorba, produkce, zprostředkování, ochrana a udržení kulturních hodnot. Můžeme sem zahrnout divadelní oblasti činohru či operu. (Patočka, Heřmanová, 2008)

1.3 Kulturní potenciál

Následující podkapitola je zaměřena na kulturní potenciál, který, jak již bylo v předešlé podkapitole definováno, může být uplatněn k lepšímu využití kulturního dědictví, lidského potenciálu, ale i kulturní infrastruktury.

Kulturní potenciál jakožto pojem je těžké definovat. Přestože existuje mnoho podob i významů tohoto pojmu, není v žádné odborné literatuře přesně definován a vysvětlen. Potenciál lze chápat jako schopnost předávat něco dál nebo naopak např. u památek něco rozvíjet. Podle již zmiňovaných autorů Patočky a Heřmanové (2008, s. 51) představují kulturní potenciál ty zdroje a možnosti rozvoje společnosti v oblasti kultury, které jsou dosud nevyužívané, nebo jen málo. Jedná se hlavně o lepší využití lidského potenciálu, kulturního dědictví a kulturní infrastruktury.

Podle Heřmanové a Chromého (2009, s. 19) jsou to hlavně sbírkové fondy muzeí a galerií, kulturní dědictví, chráněné jako památkový fond, a kulturní zařízení a aktivity, které představují kulturní potenciál.

PhDr. Mockovčiaková rozumí kulturním potenciálem celkovou schopnost či způsobilost k výkonu. Ve svém textu *Financování kultury z veřejných rozpočtů v roce 2009* hovoří o spojitosti s využitím kulturního potenciálu s potenciálem příspěvkových organizací působících v oblasti kultury, ale i o důležité roli samosprávních celků. „*Jde zejména o organizace, jejichž činnost je nezastupitelná pro kontinuální, dlouhodobou, odbornou a systémovou péči o hmotné a nehmotné kulturní dědictví, které vytváří důležitou složku kulturního potenciálu místa, regionu a v důsledku i celé České republiky.*“ (Mockovčiaková, 2009-2010) Jedná se tedy o knihovny, galerie, muzea a památkové objekty.

1.4 Kulturní historický potenciál

Kulturně historický potenciál, do něhož spadají památky, je ovlivněn historií, z toho důvodu hovoříme o kulturněhistorickém potenciálu, který je doplněním a dotvořením celkového kulturního potenciálu dané památky či konkrétní lokality. Heřmanová a Chromý (2009, s. 182) uvádějí, že „*kulturněhistorický potenciál lze definovat jako neznámou nebo jen okrajově využívanou součást kulturního dědictví či kulturní infrastruktury, která je v dané oblasti lokalizována a u které existují předpoklady pro efektivnější, popřípadě i komerční využití.*“

1.5 Hmotné a nehmotné kulturní dědictví

Kulturní dědictví jako pojem lze vyložit několika způsoby. V podstatě jde o objektivní názor každého jedince, jak si tento pojem vyloží. Proto se podíváme na obecný pohled, kdy lze za kulturní dědictví považovat různé předměty, tradice, lokální postupy výroby, ale také krajinu, která je dědictvím po našich předcích a která může ovlivnit naši přítomnost.

Podle Soukupa (1993, s. 23) lze kulturní dědictví definovat jako „*konfiguraci kulturních prvků, tj. artefaktů, sociokulturních regulativů (zejména hodnot, norem a kulturních vzorců) a idejí, jež jsou jako trvalé kolektivní vlastnictví a všeobecně sdílený výsledek materiální a duchovní činnosti členů určité kultury předávány následujícím pokolením jako specifický typ dědictví. Transmise kultury v čase má selektivní charakter, neboť ve chvíli, kdy některé kulturní prvky přestanou v konkrétní společnosti plnit svou funkci, přestávají být součástí kulturního dědictví.*“

Dalšími autory definujícími kulturní dědictví jsou Heřmanová a Patočka (2008, s. 50), podle nichž je dědictví „*souhrn hmotných a nehmotných hodnot, děl a kulturních vztahů, které vznikly v minulosti, ale svým vznikem a významem přispívají k vytváření soudobých kulturních a společenských hodnot.*“

V neposlední řadě je jistě vhodné uvést definici mezinárodní odborné organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu, UNESCO. Z její iniciativy byla v roce 1972 ve Stockholmu přijata Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, kterou do této doby přijalo či ratifikovalo 193 zemí světa. Česká republika se k nim připojila až po období Sametové revoluce. Na podkladě této Úmluvy je vytvářen Seznam světového dědictví, do kterého jsou zapisovány památky mající mimořádné hodnoty. Posláním UNESCO je zajistit a podporovat mezinárodní spolupráci v oblastech vědy, výchovy a kultury. Právě v oblasti kultury jí jde především o rozvoj a ochranu kulturního dědictví v jednotlivých členských zemích, které jsou v organizaci UNESCO zapsány. Podle Článku I Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, 1972 jsou za kulturní dědictví považovány následující:

- **Památníky** – do této kategorie spadají architektonická díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, které mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy.

- **Skupiny budov** – jedná se o skupiny spojených nebo oddělených budov, které mají světovou hodnotu z hlediska dějin, umění nebo vědy, a to z důvodu architektury, stejnorodosti nebo umístění v krajině.
- **Lokality** – jedná se buď o výtvoř přírody, či o kombinaci spojenou s výtvoř člověka, a to z oblasti zahrnující místa archeologických nálezů, která mají výjimečnou světovou hodnotu z pohledu dějin, estetiky, etnologie nebo antropologie.

1.5.1 Hmotné kulturní dědictví

Hmotným kulturním dědictvím jsou „*existující či zaniklé sídelní lokality, soubory staveb i areály budov, které se vyznačují výjimečnou světovou hodnotou z hlediska dějin, umění nebo vědy.*“ (www.lidova-architektura.cz)

V Úmluvě o ochraně architektonického dědictví Evropy jsou vyjmenovány nemovité statky následovně:

- **Památky** – jedná se o veškeré budovy a konstrukce, které jsou výjimečné z pohledu historického, uměleckého, vědeckého, archeologického, společenského či technického, jejich vestavěné zařízení či výbavu nevyjímaje.
- **Architektonické soubory** – do této skupiny patří homogenní skupiny městských nebo vesnických budov, opět majících význam z pohledu historického, archeologického, uměleckého, vědeckého, společenského nebo technického. Jedná se o budovy navzájem dostatečně spojené, aby představovaly topograficky vymežitelné jednotky.
- **Místa** – jedná se o díla vzniklá kombinací člověka a přírody, kam spadají oblasti částečně zastavěné a dostatečně charakteristické a homogenní na to, aby se staly topograficky vymežitelnými jednotkami a zároveň byly výjimečné z hlediska historického, archeologického, vědeckého, uměleckého, společenského a technického. (Článek I. Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy. Rada Evropy, 1985. Definice architektonického dědictví)

1.5.2 Nehmotné kulturní dědictví

V roce 2003 byla organizací UNESCO přijata další úmluva, která se zabývá problematikou kulturního dědictví, nesoucí název Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví. Podle této Úmluvy je nehmotné kulturní dědictví definováno jako „*zkušenosti, znázornění, vyjádření, znalosti, dovednosti, jakož i nástroje, předměty, artefakty a kulturní prostory s nimi související, které společnosti, skupiny a v některých případech též jednotlivci považují za součást svého kulturního dědictví. Toto nemateriální kulturní dědictví, předávané z pokolení na pokolení, je společnostmi a skupinami lidí neustále přetvářeno v závislosti na jejich prostředí, na jejich interakci s přírodou a na jejich historii, dává jim pocit identity a kontinuity, podporuje takto úctu ke kulturní rozmanitosti a lidské tvořivosti. Pro účely této Úmluvy se bere v úvahu pouze nemateriální kulturní dědictví slučitelné se stávajícími mezinárodními nástroji týkajícími se lidských práv, jakož i se zásadami vzájemné úcty mezi společnostmi, skupinami i jednotlivci a trvale udržitelného rozvoje.*“ (Článek II. Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví. UNESCO, 2003)

Mezi nehmotné prvky kulturního dědictví patří především způsoby života, tradiční zvyky a oslavy, živá kultura či dovednosti, které mají spojitost s tradičními řemesly.

2 Kulturní infrastruktura

V rámci druhé kapitoly bude v teoretické rovině vymezen pojem kulturní infrastruktury (dále jen KI) a nastíněn její význam a účel v kontextu současného pojetí kultury. Zároveň bude vyzdvížena její důležitost, provedeno základní dělení, ale dojde i ke zmínění jejích socio-ekonomických vlivů.

Knihy „Kulturní regiony a geografie kultury“ vysvětluje kulturní infrastrukturu jako *„hmotná zařízení či nemovité objekty, které slouží ke zprostředkování, zpřístupnění či poskytování kulturních statků, kulturních aktivit a služeb obyvatelům.“* Heřmanová, Chromý (2009, s. 182) *„Nejčastěji se jedná o knihovny, kulturní domy, muzea, galerie, divadla, kina, ale i archivy, nebo různé umělecké školy“.*

Účelem těchto služeb je následující:

- Ochrana a prezentace kulturních tradic a kulturního dědictví;
- Veřejná neformální edukace;
- Tvůrčí činnosti, prezentaci nevyjímaje;
- Poskytnutí prostoru pro rozvoj společnosti dané lokality, přičemž je činnost přizpůsobena měnícím se potřebám a změnám ve společnosti.

Z tohoto pohledu je možné dle Sborníku příspěvků z konference (PROMĚNY KULTURNÍ INFRASTRUKTURY V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989, 2014, s. 7) definovat KI jako: *„fyzické majetky a prostory – postavené v minulosti nebo v současnosti –, které slouží výhradně nebo částečně, víceúčelově nebo jednoúčelově k podpoře kulturních statků a aktivit a je v nich možné vsřícně naplňovat požadavky kladené na kulturní průmysl“.* Kulturní infrastruktura tak zahrnuje nejen prvky vysoce viditelné, tzn. ty, které slouží k prezentaci konečného výsledku umělecké práce, ale její součástí tvoří i místa, která slouží jako podpůrná. Jsou to prostory pro uměleckou a kreativní činnost, ukládání či obnovu artefaktů nebo také pro přípravu a ukázkou umění a kulturního dědictví, jako např. umělecká centra, galerie, muzea a archivy.

Lázňovská (2017, s. 7) na konferenci zmínila i zahraniční problematiku v nahlížení na KI, kdy je možné ji vidět i jako kulturní potenciál státu, regionu či místa. V těchto případech e dle autorky možné zahrnout následující fenomény: *„kulturně přírodní chráněné prvky (např. CHKO, vodní plochy, skalní útvary, rozsáhlé parky atd.); památkově chráněné*

objekty a soubory (tvrze, hrady, zámky, sakrální stavby, soubory lidové architektury...); kulturní budovy a objekty poskytující veřejné kulturní služby (muzea, knihovny, divadla atd.); atraktivita daného území historické i současné; objekty a jevy estetické hodnoty; objekty a soubory objektů vytvořených člověkem, které mají zejména historickou a estetickou hodnotu a slouží výlučně nebo převážně veřejným kulturním službám“ (Lázňovská, 2014, s. 7).

Dá se říci, že smyslem KI je soudržnost společnosti, jejího sociálního zdraví, vede ke zdravému životnímu stylu a tím zvyšuje a udržuje ekonomickou prosperitu celé společnosti. Svou pomocí při integraci je nápomocna i při rozvoji sociálních sítí a klíčových kompetencí obyvatel. KI by měla být neodmyslitelnou součástí plánovacích programů státu, regionu i místa. Je nápomocna při rozvoji umění, kultury a sektoru kulturního dědictví. Od veřejné správy poté společnost očekává, že zajistí takovou úroveň KI, která bude odpovídat životní úrovni dané společnosti a také aby byla v souladu s hodnotovou orientací. (Sborník příspěvků z konference, 2014).

Přestože k sociálně ekonomickým vlivům bude v práci samostatná kapitola, nyní si jen stručně shrneme všechny prvky, které do této oblasti spadají: *„Kreativní ekonomické plánování; Využívání zdrojů včetně souvisejících oblastí, např. turistického průmyslu; Důraz na soulad s životním stylem; Vyvážení proporcí mezi zábavním a kulturním průmyslem; Sledování demografických trendů a zájmu o kulturu mezi jednotlivými generacemi; Migraci obyvatelstva; Multikulturalitu“*. (Sborník příspěvků z konference, 2014, s. 8)

2.1 Typologie kulturní infrastruktury

Pro rozdělení jednotlivých typů KI v současných odborných diskuzích neexistuje jedna klasifikace, která by sloužila jako univerzální. V následující podkapitole proto budou uvedeny některé z možných přístupů k této problematice.

V rámci konference *Proměny kulturní infrastruktury v České a Slovenské republice po roce 1989* bylo definováno, že *„Kulturní služby jsou v Evropě zásadně členěny na kulturní dědictví (heritage) a umění (art). K tomu jsou přiřazeny vzdělávací a výzkumné aktivity. Z hlediska charakteru služeb je jistě možné do první skupiny zařadit muzea, galerie a knihovny, do druhé divadla a orchestry. Do jedné ani druhé skupiny však nelze zařadit kulturní domy, kluby, kulturní centra“*. Tyto prvky KI vznikly konkrétně v ČR v polovině 19. století a jejich účelem nebylo pouze plnění role komunitních center, jak je známé

ze zahraničí¹. V současné době patří k jejich úkolům kromě poskytování informačních služeb i multizánrová nabídka kultury všem věkovým kategoriím.:

- **„Podle charakteru služeb** - Paměťové instituce (muzea a galerie jako muzea umění, památkové objekty); Vzdělávací a informační instituce (knihovny); Produkčně-tvůrčí instituce (divadla, orchestry, taneční soubory); Produkční instituce (domy kultury, kluby, osvětové besedy a další).
 - **Podle typu zařízení** – Subjekty s kanceláří/administrativním zázemím (subjekty působící ve vlastní či trvale pronajaté budově a se zaměstnanci); Subjekty bez stabilní kanceláře, pracující převážně na dobrovolnické bázi (především spolky).
 - **Podle veřejného či soukromého práva** - Vládní neziskové subjekty (příspěvkové organizace); Nevládní neziskové subjekty (spolky, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, církevní právnické osoby, podnikatelské subjekty).
 - **Podle účelu existence** - Neprofitní subjekty (všechny kromě podnikatelských subjektů); Profitní subjekty (zřízeny za účelem akumulace kapitálu – podnikatelské subjekty)“.
- (Sborník příspěvků z konference, 2014, s. 11).

Další možnou typizaci KI nabízí poměrně rozsáhlá studie quebecké univerzity *Les infrastructures culturelles dans la municipalité - Nomenclature, recensement et état des lieux*, která se snaží na základě analýzy dostupných zdrojů sumarizovat stav poznání ohledně KI a navrhnout rámec pro její kategorizaci. Dle autorů je totiž KI poměrně významnou pro ekonomické zdraví regionu, ovšem neexistují jednotné informační nástroje, které by zprostředkovaly přesné údaje o jejím stavu v daném místě, stejně tak jako nejsou přesně vymezeny parametry, skrze které by bylo možné regiony mezi sebou srovnávat.

Při formulaci jednotlivých prvků KI pak studie vychází z následujících předpokladů:

- KI je vnímána jako soubor hmotných, nemovitých složek (budovy, veřejná prostranství, atp.)

¹ Komunitní centra, resp. kulturní domy z doby před rokem 1989 sloužily především jako nástroj tehdejšího režimu k propagaci politických cílů. Jejich produkce tak měla velmi podobný styl a sloužila především k oslavě vládnoucí garnitury.

- Je vnímána z perspektivy nabídky, tj. z hlediska zajišťování chodu KI²
- Infrastruktura má pět základních rysů:
 - sestává z objektů, které mají dlouhou životnost
 - jejich vytvoření trvá poměrně dlouhou dobu
 - k její funkci existuje málo substitutů
 - dané objekty zajišťují tok zboží a služeb, u kterých je těžké provést jejich kompletní výčet
 - jejich aktivity jsou důležité hlavně proto, že jsou doplňujícími k jiným službám či výrobním prostředkům
- KI je veřejným statkem, tedy hraje roli v hospodářství a společnosti dané lokality, tj. má veřejný impakt bez ohledu na to, kdo jí vlastní nebo využívá
- Kulturní charakter infrastruktury je zastoupen několika oblastmi:
 - vizuální, řemeslná a mediální umění
 - scénické umění
 - kulturní dědictví, muzea a archivy
 - knihovny
 - knihy (jejich výroba)
 - zvukové nahrávky
 - kinematografie a audiovizuální tvorba
 - rádio a televize
 - multidomény (tj. ty prvky KI, které svým účelem a využitím přesahují několik výše uvedených kategorií)

² Výstupy dané studie jsou určeny pro řídicí pracovníky v rámci municipalit, kteří mají na starost plánování a správu kulturních činností

Na základě výše uvedených charakteristik pak autoři navrhnou systém klasifikace KI, který dělí jednotlivé prvky:

- dle funkce, kterou plní – tzn. slouží-li k tvorbě, výrobě, šíření, formaci či uchování uměleckých děl
- dle domény, do níž zasahuje (viz výčet výše)

Propojením obou dvou přístupů ke klasifikaci je načrtnuta následující taxonomie:

1. Místa vyhrazená vizuálnímu umění, řemeslnému umění a mediálnímu umění

1.1. Místa produkce vizuálních umění

1.1.1. Centra vizuálních umělců

1.1.2. Další místa produkce vizuálního umění

1.2. Místa produkce řemeslného umění

1.3. Místa produkce mediálního umění

1.4. Centra rozšiřování vizuálního umění

1.5. Místa specializované tvorby vizuálního umění, řemeslného umění a mediálního umění

1.6. Místa vyhrazená vizuálnímu umění, řemeslnému umění a mediálnímu umění (která nejsou zařazena v předchozích)

2. Místa vyhrazená scénickému umění

2.1. Místa produkce scénického umění

2.2. Sály pro představení

2.3. Venkovní místa upravená pro scénické umění

2.4. Infrastruktura pohyblivé distribuce (*diffusion mobile*) scénického umění

2.5. Místa specializované tvorby scénického umění

2.6. Místa vyhrazená scénickému umění (která nejsou zařazena v předchozích)

3. Místa vyhrazená dědictví, muzejním institucím a archivům

3.1. Místa vyhrazená kulturnímu dědictví

3.1.1. Chráněné a známé budovy

3.1.2. Archeologické oblasti

3.1.2. Místa přírodního dědictví

3.2. Muzejní instituce

3.2.1. Muzea

3.2.2. Umělecká muzea

3.2.3. Historická, etnologická a archeologická muzea

3.2.4. Přírodovědná a environmentální muzea

3.2.5. Muzea vědy a techniky

3.2.6. Výkladová místa (tj. výzkumné instituce³, včetně oblastí dědictví)

3.2.7. Výkladová místa historie, etnologie a archeologie

3.2.8. Výkladová místa přírodovědná a environmentální

3.2.9. Výkladová místa vědy a techniky

3.2.10. Centra pro výstavy

3.3. Archivní centra

3.4. Místa vyhrazená dědictví, muzejním institucím a archivům (která nejsou zařazena v předch.)

³ v orig. „lieux d'interpretation“ (tj. doslova místa interpretace)

4. Knihovny

4.1. Národní knihovna

4.2. Vědecké knihovny, knihovny kolegií⁴ a univerzitní knihovny

4.3. Veřejné knihovny

4.4. Regionální centra služeb pro veřejné knihovny

4.5. Dokumentační centra a specializované knihovny

4.6. Místa vyhrazená knihovnám (která nejsou zařazena v předchozích)

5. Knižní infrastruktura

5.1. Knihkupectví

5.2. Místa vyhrazená knižní infrastruktuře (která nejsou zařazena v předchozích)

6. Infrastruktura pro zvukový záznam

6.1. Studia pro zvukový záznam

6.2. Místa specializované tvorby v oblasti zvukového záznamu

6.3. Místa vyhrazená pro zvukový záznam (která nejsou zařazena v předchozích)

⁴ výzkumných sdružení

7. Infrastruktura pro kinematografii a audiovizuální tvorbu

7.1. Studia filmové produkce a televizních pořadů

7.2. Studia postprodukce

7.3. Studia dabingu

7.4. Kina

7.5. Auto-kina (*ciné-parc*)

7.6 Místa specializované tvorby v oblasti kinematografie a audiovizuální tvorby

7.7. Místa vyhrazená kinematografii a audiovizuální tvorbě (která nejsou zařazena v předchozích)

8. Infrastruktura pro rádio a televizi

8.1. Rádiové stanice a zařízení

8.2. Televizní stanice

8.3. Místa specializované tvorby v oblasti rádia a televize

8.4. Místa vyhrazená pro rádio a televizi (která nejsou zařazena v předchozích)

9. Multidoménová infrastruktura⁵

9.1. Místa multidoménové kulturní tvorby

9.2. Kulturní domy a další místa multidoménové kulturní distribuce

9.3. Místa specializované tvorby v oblasti kultury (která nejsou zařazena v předch.

9.4. Multidoménové infrastruktury (které nejsou zařazeny v předchozích), (Bernier et al. 2010, s. 11–21)

⁵ tj. „infrastruktura zasahující do více oblastí“

V souvislosti se stále důležitějším postavením kulturních a zejména kreativních průmyslů, které budou blíže zmíněny v následující kapitole, se nabízí širší škála zařízení a prostorů, které mohou být zahrnuty mezi prvky KI. To dokazují některé odborné publikace a články zabývající se tématem „*kulturně-kreativní infrastruktury*“ (Duxbury 2009; Creative City Network of Canada 2017, s. 3). Ty naznačují, že z hlediska podpory a rozvoje kreativní ekonomiky je zásadní vytvořit pro ni vhodné zázemí, tj. prostory, kde dochází ke vzniku, výrobě a přípravě uměleckých, respektive kreativních výstupů. Jedná se tedy o platformy, které slouží kreativní pracovní síle a umožňují tak naplno využít její potenciál. Proto některé metropole v současnosti nesoustředí svou pozornost v rámci plánování a rozvoje KI pouze na místa určená pro diváky, tedy spotřebitele umělecké produkce, ale také na umělecké výrobní prostory.

Spojením obou částí, tzn. kulturní a kulturně-kreativní infrastruktury, je možné uplatnit následující členění:

Kulturní infrastruktura

- prostory určené pro prezentaci umění
- kreativní či výrobní prostory
- „*live/work spaces*“ – zařízení, která slouží umělcům nejen v pracovní době, ale i mimo ní; jedná se většinou o studia či apartmány, které nepostrádají základní vybavení pro výkon dané činnosti, ale zároveň jsou určena k obývání
- multifunkční objekty sloužící různým formám umění
- prostory určené pro uchování a shromažďování kulturního dědictví
- vzdělávací a školicí zařízení
- kancelářské a doplňkové prostory

Kulturně-kreativní infrastruktura⁶

⁶ V originálním znění tzv. „*emerging models of cultural-creative infrastructure*“, tedy ty prvky KI, které se stále formulují a dotvářejí

- *Víceúčelová centra*

Integrují různé formy umění, kultury, ochrany a prezervace kulturního dědictví, což následně umožňuje sdílet zdroje, provozní náklady a rozvíjet strategická partnerství.

- *Inkubátory*

Kulturní a kreativní inkubátory představují zastřešující typ zařízení, které poskytuje tvůrcům a umělcům prostory pro vzájemné sdílení kreativních nápadů, tvorbu a získávání kontaktů, nejen mezi umělci, ale také ve vztahu k veřejnosti. Ve snaze stimulovat kreativní prostředí tak vznikají střediska mediálních umění, sdružení a centra pro umělce.

Některé inkubátory mají multidisciplinární povahu, zatímco ostatní jsou vymezeny jejich specializací. To platí zvláště pro sdružení zaměřená např. na módu či vizuální umění, jejichž členové potřebují ke své práci specifické vybavení a prostory, které tímto způsobem mohou sdílet mezi sebou.

- *Multisektorová konvergenční centra*

Jak již vyplývá ze samotného názvu, cílem těchto zařízení je sbližování různých oborů. Často se zde setkávají odborníci nejen z oblasti kultury, ale i ze sociální, ekonomické či technologické sféry. Prostřednictvím těchto iniciativ je možné najít nové modely pro udržitelný rozvoj společnosti, maximalizovat socializaci a navazování kontaktů mezi účastníky takových projektů a opět tak podpořit a dále rozvíjet jejich potenciál a tvořivost.

- *Komplexy určené pro život a tvorbu umělců*

Účelem těchto komplexů je poskytnout umělcům cenově dostupné prostory pro jejich tvorbu a život. Většinou vznikají jako partnerské projekty mezi municipalitami, podnikateli, soukromými developery a místními kulturními organizacemi a mohou být kombinací různých prvků. Některé nabízí pouze studia či apartmány, jiné zas prostory pro zkoušení a přípravu, maloobchod či odpočinek v podobě kaváren.

- *Kreativní habitat*

Myšlenka vytvoření kreativního prostředí v podstatě navazuje na ideu víceúčelových center a inkubátorů, kterou rozšiřuje na celá sousedství a městské části. Vytváří se tak jakési vnitřně integrované komunity, které v sobě sdružují místa pro život a práci, vytváří zázemí pro podnikatele, nabízí alternativní veřejné prostory pro umístění umělecké tvorby a podporují vzájemnou pomoc a spolupráci mezi členy dané komunity.

Takovéto komunity, označované také jako klastry, většinou vznikají v místech, která vyžadují celkovou revitalizaci.

- *Integrované komunitní projekty*

Snahou těchto iniciativ je prostřednictvím tvorby komunitních center začlenit umělce a umění samotné více do každodenního společenského života a zároveň také posílit vazbu kultury na některé socio-ekonomické dimenze (Creative City Network of Canada 2017, s. 4; Duxbury 2009, s. 13).

2.2 Společenské a ekonomické dopady budování kulturní infrastruktury

Kultura představuje jeden ze základních elementů pro formování osobnosti jedince a jeho přípravu pro život. V širším kontextu tak i do určité míry udává podobu celé společnosti a pomáhá jejímu rozvoji. Prostřednictvím zapojení občanů do kulturních a uměleckých aktivit tak lze postihnout různé sféry, ať už ekonomického či sociálního charakteru, života občanů, které se mnohdy vzájemně prolínají a doplňují.

Vzhledem ke značným investicím do kulturní infrastruktury⁷ a rostoucím tendencím o integraci kulturní, společenské a ekonomické sféry je na místě zmínit některé její socio-ekonomické odrazy.

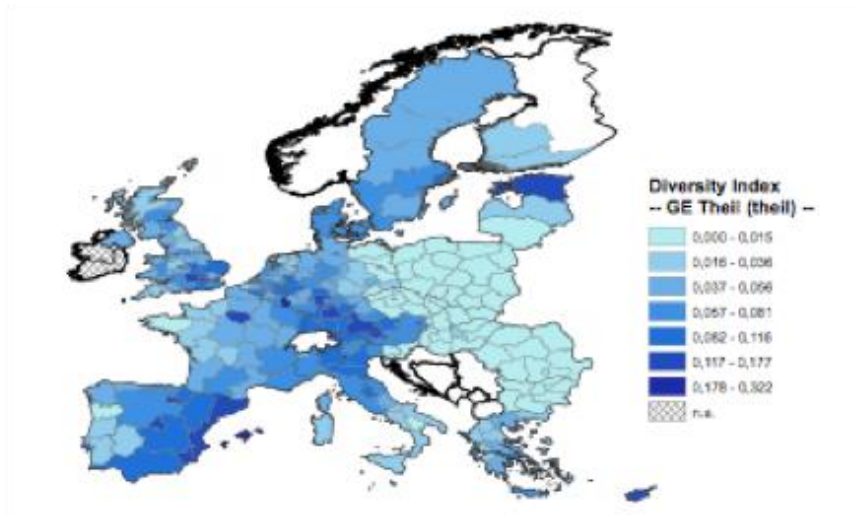
⁷ Za rok 2016 bylo celosvětově realizováno 101 projektů KI v hodnotě 8.45 miliard USD; v rámci Evropy to bylo 3.51 miliard USD (Global Cultural Districts Network 2017, s. 1)

Sociální koheze

Sociální koheze je založena „na vůli jednotlivců vzájemně kooperovat na všech úrovních společnosti za účelem dosažení společných cílů“ (Jeannotte 2002, s. 3). Zapojí-li se občané do umělecké tvorby, rozhodovacích procesů v rámci umění a budou jeho aktivními i pasivními konzumenty, výsledkem může být komunita, kde se všichni cítí být platnými členy, mají motivaci angažovat se, respektují jeden druhého a oceňují diverzitu společenských poměrů, ze kterých jednotlivci pocházejí (Carpenter 2003, s. 55). Míra účasti je pak odvislá od řady faktorů, jako například profesní zařazení, míra vzdělanosti a věk. Pakliže je tato míra nízká, může to vést k prohloubení společenského vyloučení a v konečném důsledku oslabuje sociální kohezi, která je nezbytná pro fungování demokratické společnosti (National Economic and Social Forum (Ireland) 2007, s. 24).

Pro ilustraci důležité úlohy kultury v rámci sociální koheze a inkluze představuje následující mapka pomocí Theilova indexu kulturní diverzity míru cizinců žijících v regionech úrovně NUTS2. Jak dále vyplývá ze studie *Measuring Cultural Diversity at a Regional Level*, kulturní rozmanitost je největší ve velkých konglomeracích ve střední Evropě (Vídeň), ve státech Beneluxu (Brusel, Lucemburk), a dalších (Dohse a Gold 2013, s. 12).

Obrázek 1, Index diverzity v rámci EU 27

Zdroj:

http://www.foreurope.eu/fileadmin/documents/pdf/Workingpapers/WWWforEurope_WPS_no010_MS99.pdf, cit. 10.6.2017

Zajímavé poznatky týkající se odrazu některých socio-demografických ukazatelů (věk, míra vzdělanosti a další) na vnímání kultury přináší průzkum Eurostatu z roku 2011 vztážený na státy EU 27. Z uvedených dat vyplývá, že pro většinu obyvatel (77%) je kultura důležitým prvkem, zatímco pro zbylou, méně než čtvrtinu, dotázaných je nepodstatná nebo si nejsou jisti. Důležitost kultury pro jednotlivce také roste s úrovní dosaženého vzdělání; podobně také lidé, kteří mají pocit osobního naplnění (79%), oceňují kulturu více než ti, kteří cítí uspokojení pouze částečné, nebo vůbec žádné (66%).

Tabulka 1, Vnímání kultury podle vybraných socio-demografických ukazatelů, v %

	Důležitá	Nedůležitá	Nevím
EU-27	77	22	1
Věk ukončení vzdělání			
15	66	32	2
16-19	75	24	1
20+	89	10	1
Stále studující	89	10	1
Pocit osobního naplnění			
Úplný/dostatečný	79	20	1
Velmi malý/žádný	66	32	2

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu (2011)

Blahobyť a kvalita života

Ukazatele blahobyty a kvality života jsou jistě založeny na kultuře a hodnotách dané společnosti, které udávají její postoj v otázkách odpovědnosti za životní prostředí, sociální rovnosti, ekonomické životaschopnosti a dalšího kulturního rozvoje. Skrze participaci občanů v umění lze podle Torjmana podpořit jejich zdraví, ať už fyzické či psychické, rozvoj dovedností v oblasti kreativního myšlení, rozhodování a řešení problémů a budování sociálního kapitálu včetně koheze, identity a porozumění multikulturalitě. Dalšími efekty mohou být také ekonomické blaho v podobě revitalizace měst zajištěné výstavbou solidní sociální a kulturní infrastruktury, která slouží zároveň jako „magnet“ pro externí zdroje (Torjman 2004, s. 2–10).

Kreativní ekonomika

Pro kreativní ekonomiku existuje řada definic, které mají rozlišný názor na její rozsah a dopady. Prvním, kdo použil tento pojem, byl v roce 2001 John Howkins, jehož definice říká, že jsou to „*produkty a služby, které pramení z kreativity a které mají ekonomickou hodnotu*“ (Howkins 2013, s. 8). Spadají sem tak všechny aktivity, jejichž produkty patří pod ochranu práva duševního vlastnictví, a lze je rozdělit do 4 oblastí: autorská práva, patenty, design a ochranné známky. Dílčími průmyslovými odvětvími pak jsou: výzkum a vývoj, design, vydavatelství, software, rozhlas a televize, hudba, film, hračky a hry, reklama, architektura, živé umění, řemesla, videohry, módní průmysl a umění (Howkins 2013, s. 116).

Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) definuje kreativní ekonomiku a následovně:

- Kreativní ekonomika je stále se vyvíjejícím konceptem založeným na potenciálu kreativních aktiv generovat růst a rozvoj.
- Může zajistit tvorbu příjmů, pracovních míst a příjmů z vývozu a zároveň podporovat sociální inkluzi, kulturní rozmanitost a lidský rozvoj.
- Vytváří podmínky pro vzájemné propojení ekonomických, kulturních a sociálních aspektů s oblastmi technologií, intelektuálního vlastnictví a cestovního ruchu.
- Jedná se o soubor ekonomických aktivit založených na znalostní ekonomice s rozvojovým potenciálem, který má vazbu na makro i mikro úroveň celého hospodářství.
- Je to možné řešení pro rozvoj, které vyžaduje inovativní multidisciplinární přístup v rámci vytváření oficiálních politik a spolupráci napříč vládními resorty (UNCTAD 2010, s. 10).
- Jádrem kreativní ekonomiky jsou kreativní průmysly.

Stejně tak nepanuje shoda ani v tom, které průmysly by vlastně měly být shledány za kreativní. V duchu výše uvedené definice se jedná o ty oblasti lidské činnosti, které produkují služby a zboží, jejichž primárním výrobním faktorem jsou kreativita a intelektuální kapitál.

Podle Guetzkowa (2002) pak mohou investice v tomto sektoru hospodářství přilákat návštěvníky, kteří utrácejí nejen za kulturní a společenské akce a události, ale také v obchodech, restauracích a v hotelech daného města, respektive jeho části. Dalším zdrojem příjmů v podobě vybraných daní a nově vytvořených pracovních míst jsou nově příchozí rezidenti a podniky spolu s investory, kteří ožíví tamější ekonomiku a navýší hodnotu trhu s nemovitostmi (Guetzkow 2002, s. 8–9). Dle reportu Evropské komise mapujícímu kreativní ekonomiku v Evropě „*Mapping the Creative Value Chains*“ tak tato v roce 2014 za EU 27 tvořila 4,4% celkového evropského HDP a zaměstnala na plný úvazek cca 8.3 milionů lidí, což představuje 3.8 % pracovní síly v Evropě (Isabelle De Voldere et al. 2017, s. 28).

Regenerace měst

Kultura a investice do ní mohou také napomoci přeměně vzhledu a reputaci měst. Z dříve ryze industriálních či venkovských měst se tak mohou stát pulzující centra s bohatou nabídkou společenského a kulturního povyražení, která podporují a dále rozvíjejí znalostní ekonomiku. Takové transformace ovšem není možné dosáhnout pouze výstavbou a renovací nemovitostí a veřejných prostranství, tzn. budováním „tvrdé“ infrastruktury, ale také prostřednictvím využití „měkkých“ dovedností a kompetencí, které jsou vytvářeny za pomoci vzdělání a celoživotního učení se, sociální interakce a dalších faktorů. V tomto smyslu je pak zapotřebí zajistit aktivní participaci občanů jako spoluautorů těchto revitalizačních procesů (European Economic and Social Committee 2016, s. 31–32).

Zapojení kultury a umění do revitalizace měst může přinést řadu doprovodných efektů, které byly v podstatě shrnuty v této kapitole. Příkladem může být změna tváře města a celého regionu, což může přilákat turisty, nové podniky a investory, rekonstrukce opuštěných památek a podpora soudržnosti společnosti, které posílí teritoriální a sociální integraci a mnoho dalších. Potvrzením důležité úlohy kultury v kontextu obnovy a rozvoje měst vůbec je pak fakt, že se zvyšuje míra jejího zapojení do různých politik a strategií, zejména těch týkajících se inovací a regionálního rozvoje.

2.3 Konceptní přístupy k budování kulturní infrastruktury

Potřeba investovat do budování a rozvoje kulturní infrastruktury je vzhledem k výše uvedeným dopadům v různých sférách ukotvena do dvou hlavních konceptních přístupů, které budou blíže popsány v následující podkapitole.

Kreativní města a komunity

Tento přístup vyzdvihuje potřebu existence kulturní infrastruktury zejména z hlediska jejího dopadu na ekonomiku. Podle Richarda Floridy je pak možné identifikovat tři důvody, proč představují kreativní klastry a města důležité elementy pro globální ekonomiku:

- Jsou inkubátory pro kreativitu, inovace a nové průmysly
- Nenucenou formou koncentrují pracovní sílu z různých oborů, čímž podporují nové formy využití zdrojů a nápadů
- Přitahují „kreativní kapitál“, tzn. lidi, kteří pohánějí ekonomický růst a kteří hledají komunity, které jim umožní uplatnit svou identitu kreativců (Florida 2003, s. 4–8).

Prostřednictvím budování rozsáhlých kulturních zařízení je tak možné přilákat turisty a dodatečný kapitál, posílit obraz města jako atraktivní kulturní destinace a zajistit příliv vysoce kvalifikovaných a vzdělaných zaměstnanců.

Příkladem měst, které použily tuto strategii, je skotské Glasgow, kde byla v rámci kulturní renesance 80. a 90. let postavena nová galerie umění, víceúčelový sál *El Armadillo* s kapacitou 3 000 míst, rozsáhle vědecké centrum *Glasgow Science Centre* a koncertní sál *Glasgow Royal Concert Hall*, za což si město v roce 1990 vysloužilo titul Evropské hlavní město kultury. Podobným případem je pak Bilbao na severu Španělska, kde bylo na místě původní loděnice vybudováno Guggenheimovo muzeum.
cit. 10.7.2017

Obrázek 2, Glasgow Science Centre

Zdroj: <http://www.geograph.org.uk/photo/555916>

Obrázek 3, Guggenheimovo muzeum

Zdroj: <http://forum.xcitefun.net/guggenheim-museum-bilbao-images-detail-t64836.html>
cit. 10.7.2017

Dopady těchto dvou rozsáhlých investic měly rozmanitou povahu. V obou případech byly zaznamenány značné nárůsty v počtu návštěvníků. V letech 1982-1984 se počet turistů v Glasgow ztrojnásobil (z původních 700 000 stoupl na 2 000 000) a prostřednictvím marketingové kampaně se také podařilo změnit tvář Glasgow, které se tak stalo městem plným kultury, zábavy, hudby, umění a cestovního ruchu. Zvýšená popularita ovšem způsobila nárůst cen spotřebního zboží a nemovitostí a nezvratné škody na některých turistických místech v důsledku překročení jejich návštěvní kapacity (Lewis 1990, s. 133). V Bilbao přilákalo muzeum v době svého otevření v roce 1997 měsíčně průměrně 100 000 návštěvníků a v následujících letech se jejich počet ustálil na 1 000 000 ročně. Navzdory úspěchu tohoto projektu se však nepodařilo přilákat pozornost k další, již existující infrastruktuře města, kterou představovalo Námořní muzeum a Muzeum krásných umění. Podle některých kritiků se tak zcela nepodařilo dokonat proces revitalizace a přeměnit původně post-industriální město v kosmopolitní metropoli (Lee 2007, s. 4).

Strategické kulturní plánování

Přestože se koncepce budování kreativních měst či klastrů stala poměrně hojně využívanou v rámci úsilí o obnovu podoby měst, vyskytují se názory argumentující tím, jsou-li tyto projekty dlouhodobě udržitelné, respektují specifika dané lokality a jsou stimulem pro plynulý ekonomický, sociální a kreativní rozvoj.

Ve snaze přilákat potencionální investory a návštěvníky totiž může docházet k tomu, že lokální kultury jsou potlačovány, respektive absorbovány postupujícím procesem gentrifikace⁸ a centra měst jsou tak přizpůsobována potřebám kulturní a turistické spotřeby, zatímco periferie jsou ponechány v neměnném stavu a pomalu upadají (Ghilardi 2005, s. 7).

Z výše uvedených důvodů vznikla koncepce kulturního plánování, která představuje nový přístup ke kulturní obnově a budování kulturní infrastruktury. Kulturní plánování vnímá každou lokalitu jako celek, který má svá kulturní a geografická specifika, tzn. má určitý

⁸ „Gentrifikací se rozumí proces, při němž dochází k rehabilitaci obytného prostředí některých čtvrtí v centrálních částech velkých měst a k postupnému vytlačování a nahrazování původního obyvatelstva příjmově silnějšími vrstvami nově příchozích „gentrifikerů““ (Sýkora 1993, s. 111).

urbanistický design, může čerpat z bohaté historie a kulturního dědictví, různě přistupuje k využití veřejných míst k volnočasovým a kulturním aktivitám apod. Navíc zde probíhají různé ekonomicko-sociální procesy, které se vzájemně ovlivňují a doplňují. Výsledné strategie proto musí všechny tyto aspekty zahrnout a zajistit spolupráci jednak mezi složkami vedení města, ale také napříč různými ekonomickými odvětvími.

3 Kulturní a kreativní průmysly

Následující kapitola se zabývá tématem, které je v poslední době hojně diskutované, a to v mnoha rovinách. Kulturní a zejména kreativní průmysly představují v současnosti poměrně účinný nástroj municipální či regionální politiky, který výrazně přispívá k ekonomickému růstu, ovlivňuje schopnost inovovat, konkurenceschopnost a trh práce v dané lokalitě, resp. regionu.

3.1 Definice kulturních a kreativních průmyslů

Kulturní průmysly

Pojem kulturní průmysl byl poprvé použit v knize z roku 1944 *Dialektika osvícení*, jejímiž autory byli představitelé Frankfurtské školy Theodor Adorno a Max Horkheimer. Dle jejich definice, která měla značně negativní kontext, představuje kulturní průmysl výtvar kapitalismu, jenž zahrnuje všechny formy masové zábavy a popírá tak původní význam umění, které má být formou vyjádření lidské kreativity a kritického myšlení. Produkce tohoto průmyslu pak představuje standardizované výstupy, které jsou předmětem směny a mají generovat zisk.

Na konci 60. let pak přišli francouzští sociologové Armel Huet, Edgar Morin a Bertrand Miége s kritikou přístupu Adorna a Horkheimera. Podle nich použití jednotného čísla dostatečně nevystihovalo diverzitu a komplexnost činností člověka, které do této oblasti patří. Navíc také argumentovali tím, že i přes určitou formu standardizace výstupů, kterou s sebou průmyslová produkce přináší, je možné využít její příležitosti v podobě nových technologií a inovací (Cikánek 2009, s. 14–15).

V současném pojetí lze definovat kulturní průmysly dle Evropské unie takto: „*Kulturní průmysly zahrnují ekonomické aktivity, které spojují koncepční, tvůrčí a produkční funkce s komerčními aktivitami ve velkém. Toho dosahují poskytnutím hmotné pomoci či využitím komunikačních technologií.*” (Evropská komise 2006, s. 47)

Kreativní průmysly

Termínu kreativní průmysly bylo poprvé použito v Austrálii v roce 1994 v rámci kulturní politiky „*Creative Nation*“, která měla zemi pomoci čelit revoluci v informačních technologiích a přicházející vlně masové kultury. V evropském kontextu se s tímto pojmem

setkáváme nejprve ve Velké Británii, kde v 90. letech tehdejší administrativa Tonyho Blaira ustavila meziresortní skupinu „*Creative Industries Task Force*“, jejímž úkolem bylo vytyčit možné formy podpory kreativních průmyslů jako tahounů ekonomiky (Evropská komise 2006, s. 47).

V návaznosti na tuto iniciativu britská vláda přijala formální definici kreativních průmyslů, která se později stala vzorovou pro další evropské země: „*Kreativní průmysly jsou průmyslová odvětví, jejichž základem je individuální lidská kreativita, lidské dovednosti a talent. Zároveň jsou kreativní průmysly odvětvími s potenciálem vytvářet bohatství a pracovní místa zejména prostřednictvím využití duševního vlastnictví.*“ (Cikánek 2009, s. 47).

Chceme-li blíže porozumět tomu, proč to byla zrovna výše uvedená průmyslová odvětví, která se měla stát klíčovými pro hospodářství a zajistit prosperitu dané lokality, je třeba si uvědomit, k jakým změnám v tehdejším globalizovaném světě docházelo. Po ekonomické krizi v 70. letech započal proces transformace od industriální k post-industriální společnosti, která je založena zejména na znalostech a informacích. Zatímco v průmyslově orientované společnosti je hlavním cílem masová produkce zboží, znalostní ekonomika se soustředí na poskytování služeb a využívání nejnovějších technologií, které se snaží dále vyvíjet a inovovat (Bell 1976).

3.2 Vymezení odvětví kulturních a kreativních průmyslů

Tak jako existují různé definice pro objasnění samotných pojmů kulturní a kreativní průmysly, ani jejich odvětvová klasifikace není jednotná. V posledních letech vznikla řada modelů, které na základě určitého racionále dále rozvádějí, které konkrétní průmysly lze zařadit mezi kulturní a kreativní. Pro účely této práce je zmíněna klasifikace Evropské komise, která ji zpracovala ve svém reportu z roku 2006 *The Economy of Culture in Europe*.

Kulturní odvětví lze dále rozdělit na průmyslovou a neprůmyslovou část. Produkty průmyslového sektoru jsou určeny pro masovou reprodukci a šíření a k exportu. Řadí se sem film a video, videohry, hudba a vydávání tisku a knih. V případě neprůmyslových kulturních odvětví jde o zboží a služby, které jsou dále nereprodukovatelné a jsou určeny pro spotřebu na místě (koncert, výstava). Jde tedy o výtvarná umění (malířství, sochařství, fotografie, řemesla), trhy s uměním a starožitnostmi, scénická umění včetně opery, divadla, tance,

a kulturní dědictví zahrnující muzea, historické památky, archeologická naleziště, knihovny a archivy.

Kreativní sektor chápe kulturu jako „kreativní vstup“ pro produkci nekulturního zboží. Kreativita tak spočívá ve využívání kulturních prostředků ve výrobním procesu nekulturního odvětví a je zdrojem inovací. Do této skupiny řadíme například design (módní návrhářství, design interiérů a produktů), architekturu a reklamu.

Tabulka 2, Vymezení kulturních a kreativních průmyslů

Sektor	Oblast	Odvětví	Pododvětví
Kulturní sektor	Tradiční umění	Výtvarná umění	Řemesla, malířství, sochařství, fotografie
		Scénická umění	Divadlo, tanec, festivaly, cirkus
		Kulturní dědictví	Muzea, knihovny, archeologická naleziště, archivy
	Kulturní průmysly	Film a video	
		Rádio a televize	
		Videohry	
		Hudba	Živá hudební vystoupení, trh s hudebními nahrávkami, příjmy kolektivních správců autorských práv
		Knihy a tisk	Vydávání knih, novin a časopisů
	Kreativní sektor	Kreativní průmysly a aktivity	Design
Architektura			
Reklama			
Příbuzné průmysly		Výrobci PC, MP3 přehrávačů, mobilních telefonů, atd.	

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z *The Economy of Culture in Europe* (European Commission 2006, s. 3)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Kulturní politika

Na kulturní politiku lze v teoretické rovině nahlížet jako na soubor nástrojů, metod, subjektů a opatření, která slouží k uskutečňování cílů v oblasti kultury. Snahou této politiky je dosáhnout co nejvyšší míry participace občanů a občanských iniciativ v kulturních a uměleckých aktivitách, usnadnit jejich přístup ke kulturním hodnotám a spoluúčasti při péči o kulturní dědictví, včetně jejich aktivní a plnoprávné účasti na rozhodovacích procesech (Halásek et al. 2004, s. 15). Výsledná podoba koncepce kulturní politiky je pak do značné míry ovlivněna povahou stávajícího kulturního dědictví. Státy s bohatou kulturní historií mají tendenci své kulturní dědictví zachovat a udržovat, zatímco země, které nemají silné vědomí kulturní identity se orientují spíše na kulturní rozvoj, tzn. chtějí vytvářet nové hodnoty (Nováková 2013, s. 147).

V rámci vládní politiky představuje kulturní politika velmi důležitou komponentu, jejíž význam kontinuálně roste a jejíž odrazy jsou zjevné i v jiných vládních agendách. Konkrétními průniky pak podle Throsbyho mohou být:

- pokrok a růst v oblasti znalostní ekonomiky
- tvorba vhodných podmínek pro rozvoj kreativních průmyslů, které jsou dynamickým zdrojem inovací
- nově vytvořená pracovní místa a příjmy ve městech; zejména v těch, které se potýkají s poklesem průmyslové aktivity
- možnosti pro spolupráci veřejného a soukromého sektoru v otázkách ochrany a obnovy kulturního dědictví
- legislativní a ekonomické otázky týkající se regulace v oblasti duševního vlastnictví v rámci kulturních statků a zboží (Throsby 2010, s. 9).

S postupným rozvojem fenoménu kreativní ekonomiky a s ní spojených kulturních a kreativních průmyslů došlo v posledních letech k reorientaci kulturní politiky. Zatímco v minulosti byla ve většině zemí vládní opatření směřována zejména za účelem podpory kreativního umění, dnes je důraz kladen spíše na ekonomický potenciál spojený s rozvojem kulturního a uměleckého sektoru (Throsby 2010, s. 10). Tento přechod byl také podpořen vývojem informačních a komunikačních technologií, který přinesl nové prostředky pro produkci, distribuci a spotřebu kulturních statků a zboží.

Koncepce kulturní politiky vznikají nejen na státní, ale také nadnárodní a municipální úrovni. V rámci Evropské unie byl v roce 2007 přijata agenda pro kulturu *European Agenda for Culture*, která představovala první dokument týkající se role kultury a jejíž strategickými cíli byly: podpora kulturní diverzity a mezikulturního dialogu, propagace kultury jako katalyzátoru pro kreativitu v duchu Lisabonské strategie a nezbytného elementu pro fungování vztahů nejen mezi členskými státy EU, ale také navenek. Na tuto agendu pak v roce 2014 navázal pracovní plán pro kulturu na léta 2015-2018 *Work Plan for Culture*, který identifikuje priority pro evropskou kooperaci v oblasti tvorby kulturní politiky, jimiž jsou kulturní dědictví, dostupná a inkluzivní kultura, kulturní a kreativní sektory a propagace kulturní rozmanitosti a mobility.

Jako další nástroj pro podporu evropských kulturních a kreativních odvětví zahájila Evropská komise v roce 2014 činnost programu Kreativní Evropa, jehož úkolem je poskytnout nejen finanční podporu vybraným projektům, ale také možnost pro členské státy, jejich města a regiony, aby se od sebe vzájemně učily. V neposlední řadě pak také vytváří platformu pro vznik studií a reportů a umožňuje sběr dat, která poskytují relevantní informace týkající se kulturního sektoru a jeho ekonomiky. Program je dále členěn do dílčích podprogramů MEDIA a Kultura a na mezioborovou část. Celkový rozpočet programu na období 2014-2020 je 1,462 mld. eur (kreativnievropa.cz).

4.1 Česká republika

V České republice je ústředním orgánem státní správy, v jehož gesci je oblast kultury, Ministerstvo kultury. Jeho působnost je blíže vymezena podle § 8 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Zahrnuje umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní památky, věci týkající se církví a náboženských společností, oblast tisku, včetně vydávání neperiodického tisku a jiných informačních prostředků, přípravu návrhů zákonů a jiných právních předpisů pro oblast rozhlasového a televizního vysílání, provádění autorského zákona a výrobu a obchod v oblasti kultury (Zákon č.2/1969 Sb.).

Financování kultury je zajišťováno v součinnosti s dalšími orgány zejména oddělením 1402 MF ČR pro kulturu, vzdělávání a podporu výzkumu a vývoje, které zodpovídá za financování příslušných kapitol státního rozpočtu a státních fondů, církví, výzkumu, vývoje a inovací. Jeho úkolem je nejen podílet se na zpracování rozpočtových návrhů, ale také vytvářet střednědobé výhledy a výdajové rámce kapitol, zpětně hodnotit jejich hospodaření a navrhopvat, schvalovat a provádět rozpočtová opatření (www.mfcr.cz).

Kromě financování kultury z veřejných rozpočtů, které na ní mají největší podíl, strategie kulturní politiky předpokládá její vícezdrojové financování. Kulturní instituce mohou čerpat prostředky z fondů EU, z mimorozpočtových fondů (Státní fond kultury ČR a Státní fond kinematografie) a od soukromých donátorů (Nováková 2013, s. 153–154). Přestože český daňový systém nenabízí výraznější úlevy pro donátory a filantropii obecně, v současné době se stále více objevují mecenáši, kteří podporují hudební festivaly, orchestry, galerie, aj. Příkladem mohou být mecenášské kluby Národního divadla či České filharmonie. Dalším zdrojem finanční podpory představují také partnerství veřejného a soukromého sektoru na municipální a regionální úrovni. Tyto formy kooperace však dosud nejsou příliš obvyklé.

Vývoj kulturní politiky po roce 1989

Zásadním zlomem pro vnímání kultury a formování kulturní politiky je rok 1989, kdy došlo k řadě politických a hospodářských změn. Do té doby byl model řízení kultury založený na dominantním státním vlastnictví kulturních institucí a upřednostňoval hlavně ideologické zájmy. Proto také byly v době 70. a 80. let budovány téměř v každé obci kulturní domy, které měly sloužit především šíření hodnotového systému komunistického režimu (Proměny

kulturní infrastruktury v České a Slovenské republice po roce 1989 (2014, s. 9). Vláda tedy zasahovala do fungování kultury, určovala směr kulturní politiky a provozovala, financovala a podporovala kulturní instituce, které na ní byly zcela ekonomicky závislé. Umělecká svoboda byla značně omezená a podmíněna členstvím v oficiálních uměleckých svazech (Nováková 2013, s. 151).

Po Sametové revoluci došlo v rámci demokratizace společnosti k rozsáhlému procesu privatizace a deetatizace státního majetku. Všechny státní instituce, včetně knižních a hudebních vydavatelství, filmových studií, uměleckých agentur a cirkusů, přešly do soukromého vlastnictví, resp. vlastnictví obcí, tedy samosprávy. Docházelo k tomu také v souvislosti s reformou státní správy, která probíhala v několika fázích. Prostřednictvím Zákona č. 367/1990 Sb. vznikly nové územní celky, obce, které nahradily národní výbory, získaly samostatnou působnost a mohly tak začít zřizovat vlastní kulturní instituce, respektive je převzaly pod svou jurisdikci od státu. První fáze reformy byla završena vytvořením 14 krajů na základě Ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků č. 347/1997 Sb. Nově vzniklé kraje pak v další fázi reformy získaly svůj majetek, mimo jiné také v podobě mnoha galerií, knihoven a muzeí. V současné době je tak dnes vlastníkem objektů kulturní infrastruktury zejména obecní a krajská samospráva. Převažující právní formou existence takových zařízení je příspěvková organizace.

Prvním zásadním dokumentem, který přispěl k rehabilitaci a redefinici termínu kulturní politika, byla rozsáhlá studie z roku 1996 *Vztah státu ke kultuře. Kulturní politika evropských zemí*, která vznikla z podnětu tehdejšího ministra kultury Pavla Tigrida. Studie informovala o typologiích kulturních politik, prezentovala kulturně politické programy evropských zemí, jejich priority, užívané instrumenty a poslání, i kompetence a strukturu státních úřadů spravujících záležitosti kultury. Závěry a doporučení této studie pak sloužily jako inspirace dalšímu ministrovi kultury, Martinu Stropnickému, který na ní navázal koncepčním materiálem z roku 1998 *Hlavní linie kulturní politiky*. Ta byla poněkud upravena, dopracována a následně projednána a schválena vládou ve funkčním období Pavla Dostála. Vznikl tak základní oficiální dokument s názvem *Strategie účinnější státní podpory kultury*. V roce 2001 byla vládě předložena zpráva o plnění této strategie a zároveň schválena jeho nová verze s výhledem do roku 2005, tentokrát již označovaná jako *Kulturní politika* (Bala a kol. 20014, s. 71).

Současná *Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2020)* stanovuje následující prioritní osy:

1. Podpora kulturní identity, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu.
2. Rozvoj kreativity, podpora kulturních činností a vzniku kulturních statků, poskytování veřejných kulturních služeb, práce s publikem, podpora přístupu ke kultuře a rozvoj participativní kultury usnadňující sociální začlenění.
3. Uchování kulturního dědictví.
4. Využití kulturního dědictví a kulturních činností, služeb a statků pro rozvoj hospodářství a zvyšování konkurenceschopnosti, podpora mobility.
5. Využití nástrojů eCulture pro rozvoj kultury.
6. Efektivnější prostředí pro podporu kulturních činností, poskytování veřejných kulturních služeb, vzniku kulturních statků a uchování kulturního dědictví (MK ČR 2014).

4.2 Německo

Spolková země Německo je federativní republikou, kde je výkon státní moci zajišťován na různých úrovních. Německá ústava stanovuje rozdělení odpovědnosti a kompetencí mezi federální vládu, 16 spolkových zemí a obce. Federální vláda nemá Ústavou přidělenou povinnost spravovat oblast kultury či školství a hlavními aktéry na poli kultury jsou tak spolkové země, které jsou zodpovědné za formování priorit kulturní politiky, financování kulturních institucí a podporu regionálních projektů. Na lokální úrovni jsou to poté místní samosprávy, které se starají o kulturní záležitosti v rozsahu vymezeném Ústavou příslušné spolkové země. V tomto značně decentralizovaném systému řízení existuje řada orgánů, které se podílí na formulaci a implementaci kulturní politiky. Mohou to být legislativní či samosprávné orgány, ministerstva, nebo poradní sbory.

Federální vláda má pravomoci v otázkách zahraniční kulturní politiky, včetně školství a vyššího vzdělávání. V roce 1998 byl ustanoven post Federálního komisaře pro záležitosti týkající se kultury a médií, později doplněný o Komisi pro kulturní a mediální záležitosti. Úkolem této vládní agentury je mimo jiné ochrana a péče o kulturní dědictví, podpora

a financování projektů a institucí, které mají meziregionální a národní význam⁹, a zkoumání možného dopadu některých legislativních opatření na kulturu (příkladem může být daňová legislativa týkající se zvýhodnění neziskových organizací či autorského práva). Její další důležitou úlohou je financování fondu pro podporu start-up a inovativních projektů s mezinárodním potenciálem, financování německé mezinárodní televizní stanice Deutsche Welle, která utváří mediální tvář Německa ve světě, a je také částečně zodpovědná za rozvoj kultury v Berlíně, kde investuje do rozsáhlých kulturních projektů, jakým je například rekonstrukce berlínské Státní opery (The Federal Government Commissioner for Culture and the Media 2012, s. 2–3).

Na úrovni spolkových zemí má každá z nich svůj parlament, komise, které se zabývají kulturními záležitostmi, a ministerstva. V rámci ministerstva je zpravidla kultura spravována spolu s dalšími oblastmi, zejména školstvím a vědou. Místní samosprávy jsou pak zodpovědné za programy a kulturní instituce, včetně divadel, knihoven a muzeí.

Za financování kultury jsou na základě principu subsidiarity zodpovědné především jednotlivé municipality. Pouze v případě, že by jednotlivé úkoly kulturní politiky přesahovaly finanční možnosti daného samosprávního celku, zasahuje stát jako sponzor. Federální vláda vzhledem ke svým omezeným kompetencím v této oblasti přispívá jen malými příspěvky, které většinou pramení z jiných vládních agend, jako například podpora zaměstnanosti.

Vývoj kulturní politiky

Významným mezníkem pro vývoj kulturního plánování byla v tehdejších západním Německu 70. léta. V rámci demokratizace společnosti se kulturněpolitickí představitelé snažili zejména o posílení kulturní politiky, rozvoj kulturní infrastruktury a vytvoření „kultury pro všechny“ (Michálková 2015, s. 6–7). Tyto snahy o zpřístupnění kultury všem vrstvám společnosti tak vedly k expanzi kulturních aktivit a výstavbě či přestavbě řady kulturních zařízení, což bylo doplněno postupně rostoucí poptávkou po kulturních stacích a službách. Dalším trendem byla také snaha vytvořit města atraktivní pro život.

⁹ Např. Muzeum historie Spolkové republiky Německo v Bonnu, Německé historické muzeum a Akademie umění v Berlíně

Intenzita kulturního plánování byla silně ovlivněna procesem sjednocení Německa v 90. letech. S ohledem na kulturní infrastrukturu východního Německa v oblasti nových spolkových zemí byla započata její rozsáhlá rekonstrukce. Přestože stát financoval obnovu kulturní infrastruktury v bývalém východním Německu, díky omezeným zdrojům musela být činnost řady knihoven, kulturních domů a divadel zcela ukončena.

Přestože se situace v prvním desetiletí nového století v oblasti kulturní politiky stabilizovala, i dnes se potýká s řadou výzev a vyžaduje neustálý dohled. Jednou z příčin jsou nedostatečné finanční prostředky, které vytváří tlak na kulturní instituce, jež jsou nuceny zvyšovat podíl vlastního kapitálu a hledat alternativní finanční zdroje v podobě sponzorství, mecenášství a marketingu. Dalším rysem současného stavu jsou některé demografické změny v podobě zvyšujícího se počtu imigrantů v populaci, její stárnutí a klesající počet. To formuje zcela nové požadavky a potřeby kultury. Přestože cílovou skupinu kulturního vzdělávání tvoří zejména lidé v důchodovém věku, pro zachování kontinuity v předávání kulturní tradice je nutné zachovat kulturní nabídku také pro mladé (Michálková 2015, s. 7).

Přestože si každá spolková země vytváří svou vlastní kulturní politiku, také na národní úrovni probíhají diskuze a vytváří se iniciativy, které se v současné době zabývají těmito tématy:

- Udělení větších pravomocí federální vládě v otázkách kulturních záležitostí
- Zefektivnění a optimalizace financování kultury mezi jednotlivými úrovněmi vlády
- Kulturní vzdělávání
- Kulturní a kreativní průmysly
- Širší zapojení občanské společnosti do kulturního života
- Zvětšující se počet imigrantů a s tím související vyšší míra kulturní diverzity a potřeba interkulturní kooperace
- Budování kulturní infrastruktury
- Konceptuální politika ve spolkových zemích (Council of Europe 2016).

4.3 Rakousko

V Rakouské republice je orgánem spravujícím oblast kultury na federální úrovni Divize pro umění a kulturu (Sekce II), která je součástí Spolkového kancléřství a v jejímž čele stojí spolkový ministr pro umění a kulturu, ústavu a média. Tato divize je dále rozdělena na deset oddělení, která jsou zodpovědná za následující kulturní záležitosti:

- Oddělení II/1 – Výtvarné umění, architektura, design, móda, fotografie, video a mediální umění
- Oddělení II/2 – Múzická a scénická umění, umělecké školy
- Oddělení II/3 – Film
- Oddělení II/4 – Ochrana monumentů a kulturního dědictví, kulturní restituce
- Oddělení II/5 – Literatura a vydavatelství, veřejné knihovny
- Oddělení II/6 – Medaile a ocenění, organizace významných kulturních akcí a událostí, digitalizace
- Oddělení II/7 – Kulturní iniciativy a folklór (Bundeskanzlermat nedatováno)

Vedle výše uvedených oblastí působnosti zodpovídá ministr za záležitosti týkající se médií, veřejné správy a archivování. Dalšími kulturními institucemi v gesci ministra jsou Rakouský filmový institut, *Artothek* (sbírky umění, které patří federální vládě), Rakouská fotogalerie a Rupertinum v Salcburku, agentura *KulturKontakt*¹⁰, Společnost rakouských spolkových divadel, Rakouská spolková muzea a Rakouská národní knihovna.

V otázkách mezinárodní kulturní politiky je pověřeným orgánem Oddělení kulturní politiky Spolkového ministerstva pro Evropu, integraci a zahraniční věci (BMEIA).

Stejně jako v případě Spolkové republiky Německo, i v Rakousku je 9 spolkových zemí zodpovědných za agendu kulturní politiky na svém území. Každá ze zemských vlád tak má své oddělení kultury, která mohou být někdy spojená s agendou vědy nebo/i školství. Na municipální úrovni kulturu spravují příslušné odbory obecních úřadů.

¹⁰ KulturKontakt je neziskovou organizací zastřešující projekty kulturního vzdělávání ve školách, mezinárodní kooperace ve vzdělávání a výměnných programů pro umělce ze zahraničí.

Vývoj kulturní politiky

Kulturní politika Rakouska po druhé světové válce se nesla v duchu habsburské tradice, která se vyznačovala vysokými finančními příspěvky do kultury, zejména pak na kulturní dědictví v podobě historických budov, muzeí, oper a velkých divadel. Tento přístup se změnil v důsledku politických změn v 60. a 70. let. S nástupem sociálně demokratické vlády v roce 1970 se pozornost obrátila na soudobé formy umění a kulturní iniciativy s širokými společenskými cíli, které byla přidělena určitá finanční podpora. Cílem kulturní politiky bylo zpřístupnit kulturu všem společenským vrstvám, snížit tak vzdělanostní mezeru mezi nimi, a zajistit obecný blahobyt. V důsledku této změny v orientaci kulturní politiky došlo v 80. letech k výraznému nárůstu v počtu pořádaných kulturních akcí, stejně tak jako v objemu finanční podpory. Kultura byla také do jisté míry komercializována v tom smyslu, že se forma její prezentace podřizovala přáním potencionálního publika. Postupně se tak do popředí dostává její ekonomický rozměr, který byl jen umocněn s příchodem kreativních průmyslů na konci minulého století.

Současná spolková vláda ve svém programovém prohlášení na roky 2013-2018 identifikuje 5 cílů, kterých chce v oblasti kultury dosáhnout. V první řadě chce zajistit dostatečné financování tak, aby kultura a umění dlouhodobě vzkvétalo a dále se rozvíjelo. Toho chce dosáhnout nejen prostřednictvím přímých dotací ze státního rozpočtu, ale také formou podpory soukromých sponzorů a mecenášů v podobě daňových úlev. Vláda chce také prioritně podporovat současné umění ve všech jeho formách, tzn. aktivity a iniciativy mladých umělců, architekturu, literaturu a další. Zvláštní pozornost má být věnována oblasti filmu a hudby v podobě zvýšení objemu finanční podpory, snahy o zlepšení jejich prestiže a podpory produkce.

V duchu historické zkušenosti je dalším z cílů zpřístupnění kultury pro široké publikum, tzn. pro všechny vrstvy společnosti bez ohledu na sociální a ekonomické podmínky, ze kterých jednotlivci pocházejí, a zajistit také jeho aktivní participaci na kulturních aktivitách. Již dnes tak funguje systém volného vstupu do vybraných muzeí a Národní knihovny pro mladé lidi do 19 let, který by měl být dále posílen o zvýšenou kooperaci mezi kulturními a vzdělávacími institucemi. Přispět tomuto záměru by měla také modernizace a digitalizace sítě rakouských knihoven.

Vláda se chce ve svém funkčním období věnovat také problematice duševního vlastnictví, formulovat strategii pro jeho ochranu a zlepšit také příjmy umělců. Toho chce dosáhnout

především posílením stipendií a ocenění za jejich práci a zlepšením podmínek jejich sociálního pojištění. Závěrečným bodem agendy kultury je pozice země na mezinárodní scéně. Rakousko by mělo posílit a dále rozvíjet svou reputaci a konkurenceschopnost jako centra pro umění a kulturu (Austrian Federal Chancellery 2013, s. 48–49).

4.4 Srovnání kulturní politiky České republiky, Německa a Rakouska

Jak vyplývá z této kapitoly, mezi kulturními politikami ČR, Německa a Rakouska lze najít společné rysy a cíle, neboť vycházejí z kulturní koncepce Evropské unie. Vedle toho jsou ale viditelné některé odlišnosti týkající se rozlohy, počtu obyvatel a správního členění území, které determinují způsob, kterým je kultura a kulturní politika v těchto zemích organizačně zajištěna a vykonávána. Ve všech třech zemích se záležitostmi kultury zabývá státní správa i samospráva. V České republice je to Ministerstvo kultury, které zpracovává základní koncepční dokument pro kulturu, zatímco v Německu a Rakousku jsou to oddělení, resp. ministerstva jednotlivých spolkových zemí, které mají na starosti kulturní agendu a vytvářejí její koncepci. Úloha federálních vlád je pak poměrně omezená z hlediska jejich kompetencí a finanční podpory a mají na starosti především mezinárodní kulturní politiku a správu kulturního dědictví v jejich majetku. Na kulturní politiku, respektive cíle v této oblasti pak většinou odkazují rámcově ve svých programových dokumentech. Společnými rysy kulturních politik těchto zemí je jistě ochrana kulturního dědictví, snaha o široké zapojení veřejnosti do kulturních a společenských aktivit, které povede ke zvýšení kulturní vzdělanosti a zajistí sociální kohezi a inkluzi. V neposlední řadě je to i hospodářský rozměr kultury, který je důležitým prvkem těchto politik a je spojován s rozvojem kulturní a kreativní ekonomiky.

Pro ilustraci výdajů veřejných rozpočtů na kulturu v ČR, Německu a Rakousku uvádí tabulka 2 jejich vývoj v letech 2000-2015 jako procentuální vyjádření jejich podílu na HDP.

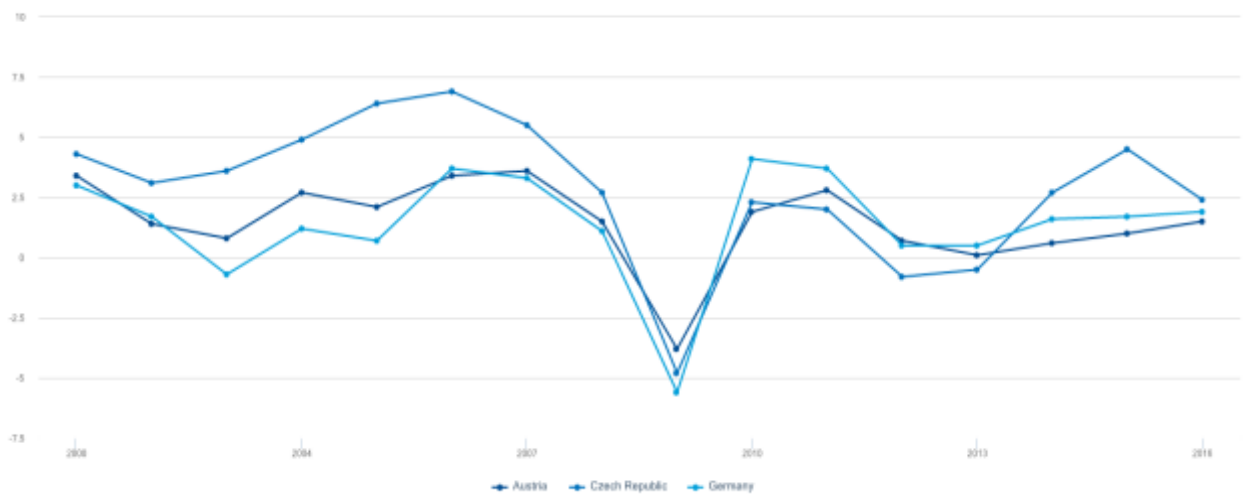
Tabulka 3, Vývoj výdajů veřejných rozpočtů na kulturu v % HDP

	2000	2003	2006	2009	2012	2015
ČR	0.5	0.6	0.6	0.7	0.6	0.6
Německo	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
Rakousko	0.5	0.6	0.6	0.6	0.6	0.5

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z Eurostatu, 2017

Vidíme, že v případě Německa je podíl výdajů na kulturu na HDP konstantní (0.4%) a opisuje dynamiku růstu, resp. poklesu HDP, a zároveň je za celé sledované období ze všech zemí nejnižší. Také na příkladu Rakouska je zřejmé, že se podíl výdajů na HDP výrazně nelišil a byl zachován i v době ekonomické krize v letech 2007-2009. Při pohledu na vývoj u České republiky je zajímavé, že i přes pokles HDP o cca procentní body mezi roky 2000 a 2002 se podíl výdajů na kulturu nepatrně zvýšil. Ještě výraznější je pak období 2006-2009, kdy došlo i přes strmý pokles HDP o téměř 10 procentních bodů k opětovnému navýšení podílu těchto výdajů.

Graf 1, Procentuální vývoj HDP v ČR, Německu a Rakousku v letech 2000-2015

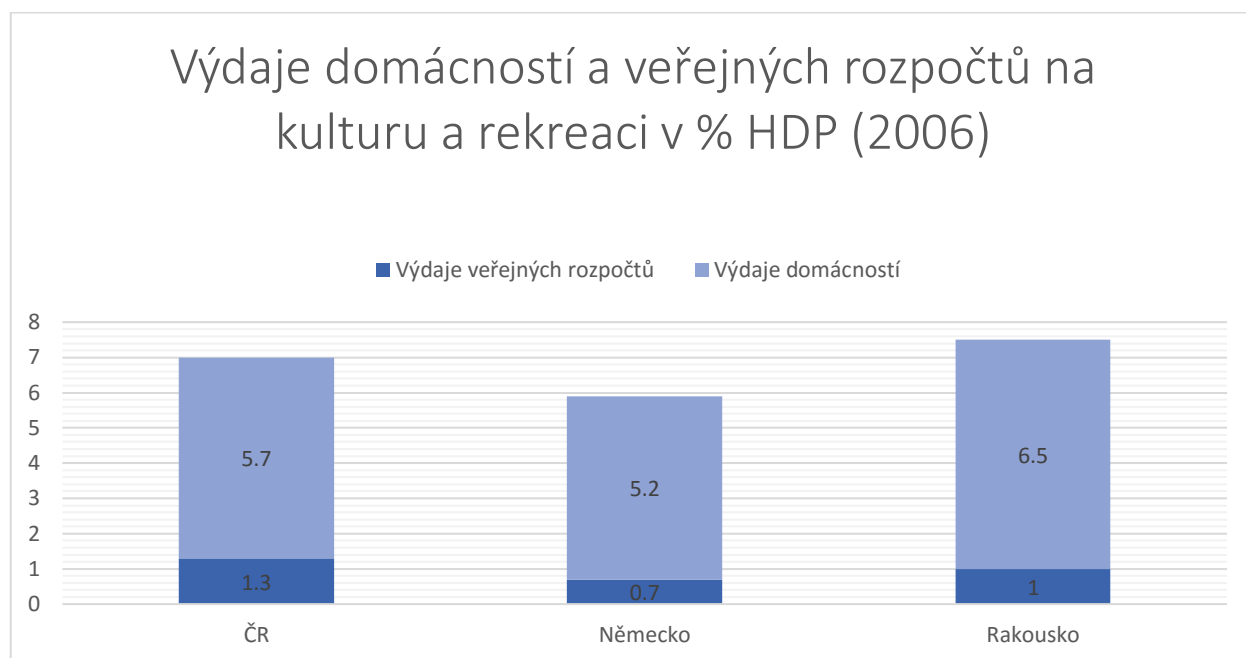

Zdroj:

<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&country=#> cit. 30.7.2017

Vedle veřejných rozpočtů jsou to i domácnosti, které vkládají část svých výdajů na kulturu a rekreaci ¹¹. Graf 2 znázorňuje poměr, v jakém se stát a domácnosti podílely na výdajích za kulturu a rekreaci jako % HDP v roce 2006. Jak je zřejmé, u všech tří srovnávaných zemí domácnosti investují mnohonásobně více, než je tomu v případě veřejných rozpočtů. Relativně nejvíce pak investovaly domácnosti v Rakousku, kde se jednalo o 6,5 % HDP.

Graf 2, Výdaje domácností a veřejných rozpočtů na kulturu a rekreaci v % HDP (2006)

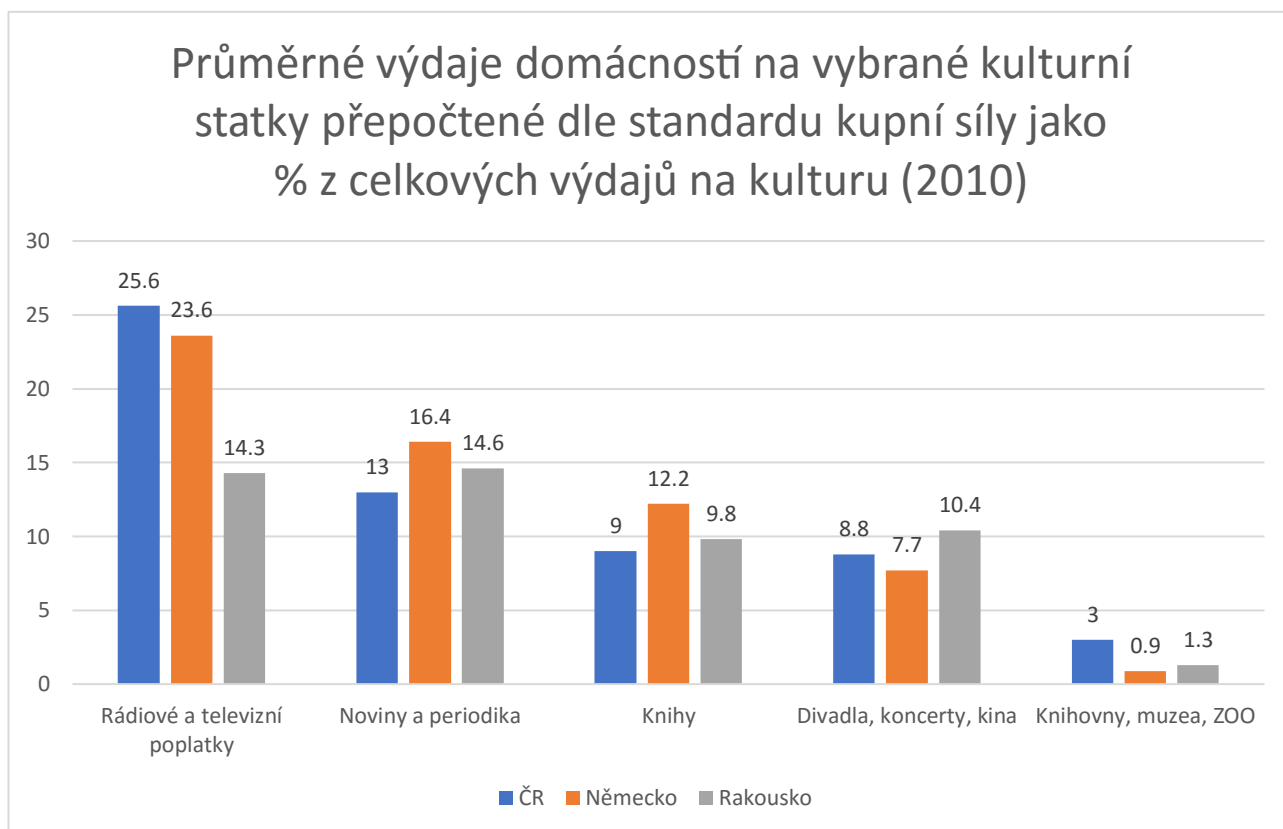

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z OECD (2009)

¹¹ Statistiky OECD zahrnují i rekreaci, proto jsou uvedené výdaje veřejných rozpočtů vyšší než v tabulce 3

Graf 3 dokumentuje, za jaké kulturní zboží a statky obyvatele ČR, Německa a Rakouska relativně nejvíce utrácejí v poměru k jejich celkovým výdajům na kulturu. Na první pohled je zřejmé, že nejvyšší podíl v ČR a Německu tvoří poplatky za rozhlasové a televizní vysílání. V Rakousku jde největší část výdajů na nákup novin a periodik (14,6 %). Relativně nejnižší výdaje u všech srovnávaných zemí pak představují návštěvy knihoven, muzeí a zoologických zahrad.

Graf 3, Průměrné výdaje domácností na vybrané kulturní statky přepočtené dle standardu kupní síly jako % z celkových výdajů na kulturu (2010)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě Eurostatu (2016)

Přestože u všech tří srovnávaných zemí se podíl veřejných výdajů na ekonomickém výkonu výrazně nelišil, odlišný trend lze vidět v případě počtu zaměstnaných v kulturním sektoru. Tabulka 3 uvádí průměrná a meziroční tempa růstu zaměstnanosti, a to nejen celkové, ale i té kulturní, za období let 2011-2014. Dle údajů je zřejmé, že nejhůře je na tom Německo, kde měla zaměstnanost v kultuře velmi negativní tendence a mezi léty 2011 a 2012 došlo k poklesu o 4.5 %. I když na konci sledovaného období již tato zaměstnanost vykazovala růst 0.4 %, průměrné tempo růstu zůstalo v záporných hodnotách (-1.6 %). V případě Rakouska byl pozitivní vývoj narušen v roce 2013, kdy zaměstnanost v kulturním sektoru prudce klesla o 5.6 %. Celkově však počet zaměstnaných rostl nejen v rámci kultury, ale i celkově. Nejlépe pak z tohoto srovnání vychází Česká republika, kde průměrné tempo růstu dosáhlo na 4.2 %, takže počet zaměstnaných v kulturním sektoru stoupl ze 131 tisíc v roce 2011 na 148 tisíc na konci roku 2014. Česká republika se tak pohybuje poměrně vysoko nad průměrem EU-28, jejíž průměrné tempo růstu bylo 1.3 % (Culture statistics: 2016 edition , s. 59).

Tabulka 4, Průměrné a meziroční tempo růstu zaměstnanosti v kulturním sektoru a obecně (v %)

	2011-2012		2012-2013		2013-2014		Ø tempo růstu 2011-2014	
	Kultura	Celkem	Kultura	Celkem	Kultura	Celkem	Kultura	Celkem
ČR	5.3	0.4	4.1	1.0	3.3	0.8	4.2	0.7
Německo	-4.5	0.9	-0.8	1.0	0.4	0.9	-1.6	0.9

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurostatu (2016)

5 Srovnání kulturní politiky vybraných měst

Města jsou již od dob svého vzniku důležitými obchodními, ale i politickými a kulturními centry a jejich dominantní postavení v těchto oblastech v současnosti nabírá na intenzitě. V celosvětovém měřítku žilo v roce 2016 54,5 % populace v městských oblastech. V roce 2030 by měla míra urbanizace dosáhnout až na 60 % (United Nations 2016, s. 2). V duchu tohoto trendu je proto velmi důležité věnovat se právě na úrovni měst otázkám udržitelného rozvoje a vytvářet koordinované strategie a politiky pro jeho zajištění.

Vedle nárůstu počtu obyvatel ve městech se mění i jejich národnostní a demografické složení. S tím, jak přicházejí imigranti, často ve snaze získat lepší pracovní příležitosti a podmínky pro život, vytvářejí se ve městech multikulturní komunity a sousedství. To vyvolává potřebu vytvořit vhodné podmínky pro integraci těchto jedinců a jejich další rozvoj. Nástrojem pro takovou socializaci může být kultura, která je přínosná pro všechny oblasti lidského života. Kulturní strategie je proto důležitým pilířem udržitelného rozvoje a měla by být zahrnuta do městského plánování.

Předmětem této kapitoly bude analýza a rozbor kulturní politiky uplatňované v jednotlivých metropolích – v Praze, ve Vídni a v Drážďanech. Pro dosažení tohoto cíle byly analýze podrobeny relevantní dokumenty, které jsou podkladem pro kulturní strategie, popřípadě studie, které byly dříve různými odborníky provedeny. Praktickým přínosem poté bude provedení SWOT analýzy kulturní politiky všech těchto měst. SWOT analýza se bude zabývat rozbořem vnějšího i vnitřního prostředí. Obsahuje čtyři skupiny hodnocených faktorů, a to silné stránky (strengths), slabé stránky (weaknesses), příležitosti (opportunities) a hrozby (threats). (Kotler a kol., 2007, s. 97).

5.1 Kulturní politika Prahy

Praha je významnou kulturní metropolí v srdci Evropy, jejíž jedinečné historické centrum je od roku 1992 na seznamu světového dědictví UNESCO a každý rok láká řady návštěvníků. Podle cestovatelského webu *TripAdvisor*, jehož hodnocení se zakládá na recenzích a zkušenostech cestovatelů, je celosvětově osmou nejlepší destinací (TripAdvisor 2017). Vedle toho je Praha sídlem řady vrcholných orgánů státní správy a ekonomickým centrem. To potvrzuje fakt, že ekonomický výkon hlavního města představuje kontinuálně zhruba čtvrtinu celostátního HDP. Také v přepočtu HDP na jednoho obyvatele Praha výrazně převyšuje hodnotu v České republice – v roce 2014 to bylo 204,8 % ve srovnání s hodnotou za celou zemi (ČSÚ 2016). V národním měřítku je na jejím území soustředěno 69 % divadel a 57 % galerií. Do husté sítě kulturních zařízení patří přibližně 110 divadel, 22 stálých kin a 15 multikin, 107 muzeí a památníků, 226 galerií a výstavních sálů, 102 poboček veřejných knihoven a 140 hudebních klubů. Z průzkumů vyplývá, že kulturní aktivity představují 62,7 % všech aktivit, kterými obyvatelé Prahy tráví svůj volný čas (Burešová a Svobodová Grossová 2017, s. 1).

Vývoj kulturní politiky hlavního města po roce 2000 zaznamenal poměrně bouřlivé změny, a i dnes je procesem, který stále vyžaduje pozornost a vyvolává diskuze. Prvními koncepčními dokumenty, které se věnovaly výhradně kulturní politice a jejímu financování, byly *Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy* a *Grantová politika hl. m. Prahy* schválené v roce 2006. Důvodem pro jejich vznik byla hlavně nespokojenost kulturní a odborné veřejnosti s netransparentností a politickou lobby v procesu přerozdělování financí z rozpočtu města. Do doby, než byly výše uvedené dokumenty vypracovány a schváleny, lze vidět jisté prvky strategie kulturní politiky ve *Strategickém plánu rozvoje hl. m. Prahy* a *Programovém prohlášení Rady hl. m. Prahy*. Strategické cíle v oblasti kultury byly často zúžené pouze na ochranu kulturního dědictví a kultura byla vnímána jako příležitost pro ekonomiku a sloužila rozvoji cestovního ruchu (Šmídová Turchichová 2015, s. 135).

Aktualizovaná verze *Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy 2017-2021* byla schválena Usnesením Zastupitelstva hl. m. Prahy č. 28/104 ze dne 15. 6. 2017. Odbor kultury a cestovního ruchu Magistrátu hl. m. Prahy, který tuto studii zpracoval, v ní deklaruje strategické oblasti a konkrétní cíle, nástroje jejich realizace a způsob financování. Kultura je zde chápána jako základní pilíř pro fungování společnosti, který zasahuje do širokého spektra oblastí lidského života. Představuje zdroj ekonomického růstu, je proto důležité

do ní vhodně investovat a vytvářet tak dlouhodobý kapitál, který bude generovat příjmy. Dalším důležitým rysem kultury je její sociální přesah, který umožňuje budovat integrované komunity, jejichž členové mají zájem účastnit se společenského života a cítí se bezpečně.

Strategické cíle jsou v koncepci definovány celkem tři. Prvním z nich je zajištění špičkové kvality umění a kulturní nabídky. V tomto kontextu je zmiňována potřeba vybudování vhodné infrastruktury, jako např. koncertní sál a nová budova pro Národní knihovnu. Představitelé Prahy se pak budou snažit spojit nejen historické dědictví se živou kulturou, ale také domácí a mezinárodní kulturně-uměleckou nabídku. Podporovány budou oblasti tradičního umění (hudba, divadlo, výtvarné umění), filmový průmysl, literatura, moderní cirkus, apod.¹²To vše pomůže upevnit mezinárodní značku města. Pro zlepšení služeb je také potřeba zajistit kvalitní a vzdělaný management.

V rámci druhého strategického cíle mají být kontinuálně vylepšovány a podporovány oblasti mimo centrum. Jedná se o zkvalitnění kulturního života, budování vhodné infrastruktury a podporu občanských iniciativ. Tamější rezidenti se tak budou více angažovat ve svých komunitách, se kterými se ztotožní a budou je dále rozvíjet.

Posledním cílem vymezeným ve strategii je kvalita veřejného prostoru. Ten by měl být kultivován prostřednictvím průběžných úprav a údržby. Smyslem je vytvořit prostor pro kulturní aktivity, místo, kde se lidé setkávají, cítí se dobře a kam se vrací. V konečném důsledku se pak očekává větší míra sociální koheze, zkvalitnění podmínek pro život a větší motivace občanů pro aktivní zapojení do veřejného života (odbor kultury a cestovního ruchu MHMP 2017, s. 4–8).

Financování kultury ze strany města probíhá několika způsoby. Hl. m. Praha je zřizovatelem devatenácti příspěvkových organizací¹³, kterým poskytuje příspěvky investiční i neinvestiční povahy. Další formou podpory je grantový systém, prostřednictvím kterého jsou rozdělovány jednoleté i víceleté účelové dotace. Žádost o příspěvky pro své kulturní

¹² Koncepce uvádí konkrétní akce, které budou městem podpořeny: Mezinárodní filmový festival Febiofest, Prague International Marathon, Mezinárodní hudební festival Pražské jaro, Mezinárodní multižánrový hudební festival United Islands, Festival Letní Letná, Mezinárodní festival světla Signal, Mezinárodní přehlídka současného designu Designblok (odbor kultury a cestovního ruchu MHMP 2017, s. 7)

¹³ Jedná se o divadla, galerie, muzea. Konkrétní výčet viz http://kultura.praha.eu/jnp/cz/prispevkove_organizace/index.html

aktivity a projekty mohou podávat všechny subjekty vyjma organizačních složek státu, územně správních celků a jimi zřizovaných příspěvkových organizací. Pro kulturní projekty, které nejsou způsobilé pro podporu v rámci grantového systému, je určeno tzv. partnerství. Město se tak podílí na různých významných jednorázových či pravidelně se opakujících kulturních akcích. V neposlední řadě jsou to také příspěvky městským částem, dary a dotace, které město poskytuje na financování kultury (Rada hlavního města Prahy 2015). Z celkového rozpočtu města tak pravidelně plyne zhruba 5 %.

Vedle výše uvedených forem financování město Praha do budoucna předpokládá vytvořit další nástroj pro podporu kultury, který spočívá v zakládání veřejných kulturních institucí ve spolupráci s dalšími zřizovateli. Těmi by mohli být stát, kraj, neziskové kulturní organizace či soukromé subjekty. Investice by se týkaly zejména oblastí s výrazným kulturně-ekonomickým potenciálem, strategickým významem nebo projektů podporujících rozvoj kreativních průmyslů (odbor kultury a cestovního ruchu MHMP 2017, s. 7).

Právě odvětví kreativních a také kulturních průmyslů představují pro ekonomický výkon Prahy velký potenciál. V roce 2010 vytvořilo odvětví kulturních průmyslů HPH ve výši 32 992 mil. Kč. To představovalo 52 % HPH vytvořeného tímto odvětvím na celém území ČR. V případě kreativních průmyslů hodnota HPH v Praze činila ve stejném roce 55 660 mil. Kč, respektive 54 % z celkového HPH kreativních průmyslů v ČR (Němec 2013, s. 19–27).

5.2 SWOT analýza

Silné stránky

Mezi silné stránky hl. m. Prahy jistě patří její mezinárodní renomé a značka. Historické centrum každoročně láká velké množství turistů, kteří oceňují místní *genius loci* a kulturní dědictví.

Bohatý kulturní kapitál v podobě vysokého počtu galerií, knihoven, muzeí a divadel je jistě další devizou Prahy. Široká nabídka kulturních akcí a aktivit zahrnuje výstavy, divadelní, operní a baletní představení, koncerty. Vedle tradičních forem umění se do popředí dostávají také jeho moderní projevy v podobě cirkusu, alternativního tance, apod. Kromě stále nabídky kulturního vyžití se nabízí také nejrozličnější hudební a filmové festivaly.

Další silnou stránkou je atraktivní poloha Prahy v centru Evropy. Vzhledem k tomu, že je sídlem většiny orgánů státní správy a ekonomickým a kulturním centrem země, mohla by stát zajímavou pro řadu zahraničních firem, které by se zde mohly usídlit a zajistit tak příliv dodatečného kapitálu a potenciálně vytvořit nová pracovní místa.

Slabé stránky

Praha se dlouhodobě potýká s koncentrací cestovního ruchu v historickém centru. To způsobuje jeho přetížení, které není dlouhodobě udržitelné. Je proto potřeba rozšířit nabídku turisticky zajímavých míst také mimo tradiční centrum, což by mohlo v konečném důsledku zvýšit příjmy z cestovního ruchu.

Další ze slabých stránek je viditelná v nedostatečné kooperaci mezi vedením města a kulturní a odbornou veřejností. Vznikají tak neustálé spory, zejména v oblasti přidělování finančních příspěvků a grantů. Je proto potřeba vytvořit vhodnou platformu, která by dala prostor veřejné diskuzi a spolupráci.

Výrazné nedostatky jsou zřetelné také v kulturní infrastruktuře lokálních center v Praze. Chybí zde kulturní zázemí, které by podněcovalo angažovanost tamějších obyvatel a posilovalo tak identitu dané komunity a její soudržnost.

Příležitosti

Jako příležitost pro Prahu lze identifikovat prohloubení spolupráce veřejného a soukromého sektoru, zejména v oblasti kulturních a kreativních odvětví. Tím by se mohla zvýšit HPH tohoto sektoru a zároveň také zvýšit atraktivita pro příchod nových firem, ať už ze zahraničí, nebo z jiných regionů země.

Další příležitostí je příliv vzdělaných a kreativních lidí, kteří sem mohou přijít za prací a lepšími životními podmínkami. To může mít pozitivní vliv na kultivaci společenského života, vnášet do něj nové hodnoty a posilovat sociální vazby.

Hrozby

Hrozbou pro budoucí kulturní vývoj Prahy může být náhlé zhoršení ekonomické situace, které je jen těžko předvídatelné. Pokud nebude zintenzivněna snaha o posílení občanských iniciativ v okrajových částech města a kultivaci veřejných prostor, může to vést k narušení vazeb těchto komunit a ztrátě jejich identity. V konečném důsledku může dojít k narušení

sociální koheze, které se projeví zvýšenou kriminalitou, zvýšeným výskytem sociopatologických jevů, aj.

Tabulka 5, SWOT analýza města Praha

SWOT analýza

	Silné stránky	Slabé stránky
Interní faktory	<ul style="list-style-type: none">• Silné mezinárodní renomé• Bohatý kulturní kapitál• Atraktivní poloha ve středu Evropy	<ul style="list-style-type: none">• Koncentrace cestovního ruchu v historickém centru• Nedostatečná kooperace mezi vedením města a kulturní a odbornou veřejností• Absence kulturního zázemí v lokálních centrech
	Příležitosti	Hrozby
Externí faktory	<ul style="list-style-type: none">• Prohloubení spolupráce veřejného a soukromého sektoru• Využití potenciálu kulturních a kreativních průmyslů• Příliv lidského kapitálu	<ul style="list-style-type: none">• Špatná ekonomická situace• Narušení sociální soudržnosti

Zdroj: Vlastní zpracování

5.3 Kulturní politika Vídně

Vídeň je hlavním městem Rakouska, má rozlohu více než 414 km², na kterých žije celkem 1 840 573 obyvatel. Z hlediska počtu obyvatel je největším ze všech analyzovaných měst.

Vídeň je možné charakterizovat jako město plné života i historie. Ztělesňuje kulturu, neboť kromě bohaté historie nabízí dnešní doba nepřehledné množství možností ke kulturnímu využití. Jedná se o kosmopolitní centrum v jádru Evropy, kde se mísí východoevropské, orientální a západní způsoby myšlení, čímž si vytvořilo zcela specifickou kulturní identitu. Lze konstatovat, že dnes Vídeň představuje zvláštní směs mnoha národností a potažmo i kultur.

Jak uvádí Rohn (2017, s. 34-36), kulturní politika Vídně byla dlouhou dobu velice centralizovaná, všechny kulturní instituce byly financovány státem či v rámci samosprávy městem, což platilo do roku 2015. Vzhledem k velké diferenciaci napříč jednotlivými městskými částmi však docházelo k nerovnostem při přerozdělování finančních prostředků a při sestavování kulturní politiky jako takové. Teprve v posledních letech se začala situace zlepšovat a začaly si kulturní strategii tvořit jednotlivé okrsky samy v rámci vlastních kulturních aktivit a akcí.

V současné době se na vytváření kulturní politiky podílí stát, město, občanská společnost v rámci občanských sdružení či jiných spolků, nebo také soukromý sektor. Velkou roli mají ve Vídni také iniciativy jednotlivých umělců, místních obyvatel či podniků. (Rohn, 2017, s. 36)

Co se týče veřejnoprávní sféry, rakouská metropole má dvojitou strukturu, která se projevuje dvojitým financováním. Velká divadla (*Burgtheater a Akademietheater*) a operní domy (*Staatsoper a Volksoper*) jsou spravovány výhradně státem. Dále podléhají státní správě také mnohá muzea ve Vídni, mezi které lze zařadit Albertinu, Belvedere, Muzeum umění 21. století, *Kunsthistorisches*, Přírodovědné muzeum, Divadelní muzeum, Uměleckoprůmyslové muzeum, Leopoldovo muzeum a MUMOK v *Museumsquartier*, Technologické muzeum. Město Vídeň potom spravuje divadla, a to *Volksoper*, Divadlo v Josefstadtu, Schauspielhaus, Divadlo v Gumpendorfer Straße a Rabenhoftheater. Dalšími významnými kulturními institucemi jsou Kunsthalle a Centrum architektury

Museumsquartier, Vídeňské muzeum a další místní muzea, Filmové muzeum (spolufinancované státem) a obecní kino Stadtkino. Mimo to město financuje také celou řadu velkých a středních festivalů, jako jsou *Wiener Festwochen*, *Impulstanz*, *O-Töne a Literatur im Herbst*, *Viennale Film*, *Eyes On*, stejně jako *Wien Modern* a *Popfest Wien*.

Rozhodování o kultuře a kulturní strategii města vznikají na několika úrovních. Na státní úrovni je to Ministerstvo umění a kultury a ministr Mag. Thomas Drozda a vláda. Na municipální úrovni je v první řadě nutné jmenovat starostu Michaela Häupla a městského radního pro kulturu Andreamailath-Pokorneho. Na přijatých rozhodnutích se dále podílí městská rada a městská komise pro kulturu.

Podle zprávy o umění a kultuře ve Vídni v roce 2016 bylo na kulturu v roce 2016 dohromady vynaloženo celkem 227,5 milionu EUR (Kunst und Kulturbericht 2016) Pokud nahlédneme do rozpočtu jako celku, jedná se o celých 1,3 miliardy EUR přiděleného pro město Vídeň, z čehož více než 2,2 % jde do kultury. Za posledních sedm let (k roku 2016) stoupl rozpočet na kulturní politiku Vídně o více než 25 milionů EUR. (Kunst und Kulturbericht 2016)

Většina rozpočtu města Vídeň jde v rámci kultury do institucí, festivalů a dalších souvisejících činností ve všech obvodech. Bohužel však stále celých 80 % jde na městské centrální okresy, přičemž na okraji Vídně se nachází jen několik velkých a středně velkých kulturních institucí, které dostávají přímo od obce pouze zlomek peněz. Z toho plyne největší nerovnost. (Rohn, 2017, s. 35)

Kromě trvalých zařízení na okrajích existují některé dočasné projekty a festivaly. Největší událostí na vídeňském okraji je bezplatný hudební festival na ostrově mezi dvěma větvemi řeky Dunaj, který se koná každý červen. Některé jiné festivaly, jako je Mezinárodní festival akordeonů, Klezmorův festival, Crime Fiction Night, procházka po galeriích Q202, vídeňský Blues Spring, turné open-air kino Volxkino a Wean Hean, Festival vídeňské lidové hudby, Periferie a podobně. (Rohn, 2017, s. 35–36)

Vídeň v posledních letech také kulturně prospívá díky fenoménu kulturních a kreativních průmyslů. (Ratzenböck, 2004, s. 7) Toto tvůrčí odvětví kultury nabízí projekty zaměřené na literaturu, hudbu, jevištní a výtvarné umění, filmy, muzea a knihovny, nebo také televizi a počítačové hry. Tvůrčí odvětví jsou konglomerací velmi heterogenních hospodářských odvětví, která vyžadují kreativitu, která je nejdůležitějším aspektem pro tvorbu produktů a služeb. Podniky v této oblasti jsou však zatíženy na jiné

cíle, zatímco v některých oblastech převládají tržní ekonomické cíle, tvůrčí odvětví kultury zpravidla cílí na hodnoty a ocenění své činnosti. (Ratzenböck, 2004, s. 8)

Ve Vídni je tedy roztržštěnost nejen v rámci financování jednotlivých částí města, ale i v rámci tzv. vysoké kultury a jiných kulturních a kreativních průmyslů. Tradiční formy umění (vážná hudba, divadlo, výtvarné umění, muzea) mají ve Vídni velmi silné postavení, jsou jim přisuzovány většinové obnosy z výdajů rozpočtu na kulturu, přičemž právě veřejné orgány hrají ústřední roli při financování těchto činností. Tyto oblasti jsou dobře zajištěné, institucionalizované, se silnou vazbou na zachování kulturního dědictví. Naopak moderní formy kultury jsou zaštiťovány institucemi, které jsou pouze částečně federálně financovány nebo financovány městem Vídeň a velkou roli sehrávají soukromé subjekty. Jejich upozadění však není dobré, neboť i tyto kulturní a kreativní moderní činnosti sehrávají významnou roli v rámci atraktivity města. (Ratzenböck, 2004, s. 22)

Z výše uvedeného je zřejmé, že Vídeň využívá jakousi kombinovanou strategii, v níž kulturní koncepce vzniká za součinnosti státu, města a soukromých subjektů. Z toho většinu nových kulturních zařízení vytváří nezávislí aktivisté.

Branding

Ve Vídni došlo v roce 2009 k velkým změnám v rámci kulturní politiky v rámci marketingu a branding. Organizace *Wien Tourismus* provedla v roce 2009 důkladný marketingový průzkum zaměřený na branding kulturní politiky destinace Vídeň, zda má vhodně stanovenou kulturní strategii atraktivní pro zahraniční i domácí návštěvníky. V rámci výzkumu bylo dotázáno více než 11 tisíc zahraničních návštěvníků, dále asi 550 zástupců domácího sektoru, přičemž byly provedeny expertní analýzy.

Pro kulturní strategii bylo na základě výzkumu stanoveno pět hlavních témat, a sice imperiální dědictví (*Schonbrunn, Hofburg, Ringstrasse*), hudba a kulturní nabídka (opera, muzea, koncerty, hudba), kultura zážitku (kavárny, *Heuriger*, vídeňská kuchyně), fungující město (čistota, bezpečnost, městská doprava) a vyváženost města a zeleně (*Donauinsel, Prater, Wienerwald*). Jak uvádí Palatková (2011, s. 39), "*logotyp Vídně se nezměnil, nástroje komunikačního mixu doznaly změny. Kulturní politika Vídně je zaměřena na kombinaci tradičního a moderního kulturně bohatého města ve snaze vystihnout podstatu destinace. Vídeň sází na svoji charakteristiku – imperiální a multikulturní charakter.*" (Palatková, 2011, s. 39)

5.3.1 SWOT analýza

Silné stránky

Nejsilnější stránkou kulturní politiky Vídně je její samotná povaha – Vídeň je kosmopolitním, multikulturním a moderním městem, které nabízí široké vyžití. Jedná se o mimořádně kulturně a historicky bohaté město.

Soukromý sponzoring je další velice silnou stránkou kulturní politiky Vídně, neboť nabízí financování a možnosti nad rozpočet daný státem. Tvůrci politik podporují nové formy financování umění a kultury, čímž jsou dány nové možnosti ke vzniku dalších kulturních akcí či zřízení. Kromě veřejného sektoru se tak na řízení kultury podílí i soukromoprávní subjekty. Vídeň široce podporuje model partnerství soukromého a veřejného sektoru.

Další silnou stránkou je branding a marketing kulturní politiky města Vídeň, neboť se jedná o velice dobře zpracovanou strategii využívající informační a technologické způsoby komunikace.

Slabé stránky

Největší slabá stránka je zcela jistě nerovnováha financování jednotlivých oblastí Vídně. Jak bylo výše uvedeno, centrální oblasti Vídně jsou nadfinancovány, neboť se zde nachází většina nejvýznamnějších kulturních památek a akcí, přičemž okrajové oblasti hospodaří s menšími obnosy.

Příležitosti

Významnou příležitostí by mohlo být využití polohy města v rámci střední Evropy, což by mohlo být dále podepřeno nabídkou odpovídajících kulturních zážitků.

Další příležitostí je možnost soukromého financování, což by mohlo být velkým přínosem pro rozvoj kulturní strategie města. Finance ze soukromého sektoru by mohly pomoci k větší atraktivitě města.

V neposlední řadě je příležitostí také využití poznatků z dalších zemí Evropské unie při tvorbě strategie a implementaci rozvoje kulturní strategie města.

Hrozby

Hrozbou by mohl být nedostatek finančních prostředků. V případě, že se země dostane do nepříznivé ekonomické situace, mohlo by se stát, že výdaje na kulturu státu, popřípadě i kulturní rozvoj města, budou nižší. Také by mohlo v souvislosti s tím dojít k nedostatku investic ze strany nestátních subjektů.

Další hrozbou je přetrvávající nekoncepční přístup, který neumožní efektivně financovat kulturní rozvoj všech částí města, čímž by mohlo dojít v krajním případě ke snížení atraktivity města a popřípadě ke ztrátě prestiže města.

Tabulka 6, SWOT města Vídeň

SWOT analýza

	Silné stránky	Slabé stránky
Interní faktory	<ul style="list-style-type: none">• Kosmopolitní povaha Vídně• Financování kultury ze strany soukromoprávních subjektů• Branding a marketing	<ul style="list-style-type: none">• Nerovnováha financování jednotlivých městských částí• Nadfinancování tradičních kulturních subjektů, malá část financí do oblasti kulturních a kreativních průmyslů
	Příležitosti	Hrozby
Externí faktory	<ul style="list-style-type: none">• Strategická poloha města v rámci Evropy• Další možnosti soukromého financování• Využití poznatků z dalších měst EU při tvorbě kulturní strategie	<ul style="list-style-type: none">• Nedostatek finančních prostředků• Špatná ekonomická situace• Nekoncepční přístup

Zdroj: Vlastní zpracování

5.4 Kulturní politika Drážďan

Drážďany jsou městem, které lze označit za jedno z kulturních center Německa, které ovlivnilo rozvoj evropské kultury. Drážďany leží na východě Německa, přičemž se jedná o

zemské hlavní město Svobodného státu Sasko. Samotné město má v současné době více než 530 000 obyvatel, přičemž celá metropolitní oblast je obývána dohromady 750 000 obyvatel. Jedná se o jeden z hospodářsky nejsilnějších regionů na území Německa. (Dresden.de, Landeshauptstadt Dresden 2017)

Jak již bylo předesláno výše, Drážďany jsou předním městem evropské kultury, neboť je zde rozmanitá kulturní krajina, ve které se mísí historie i moderna, jež utváří unikátní soubor prvků. Drážďany jsou již dlouhou dobu centrem výtvarného, hudebního umění i architektury. Během posledních století působili ve městě významní umělci jako jsou Richard Wagner, Ernst Ludwig Kirchner, Otto Dix, Oskar Kokoschka, Richard Strauss, nebo také Gret Palucca. I díky tomu jsou Drážďany domovem významných sbírek umění, které jsou světově proslulými uměleckými soubory. (Kulturentwicklungsplan der Landeshauptstadt Dresden 2016, Landeshauptstadt Dresden 2016)

Kulturní strategie spadá do samostatné působnosti spolkové republiky a potažmo města. Na kulturní politice se tak podílí Svobodný stát Sasko a město Drážďany, které mají zcela rozhodující roli při sestavování strategie a při zajišťování financování. V první řadě je nutné jmenovat starostu města Dirka Hilberta, který rozhoduje společně s Radou města o nejdůležitějších otázkách. Dále má důležitou roli Úřad kultury a dědictví (*Amt für Kultur und Denkmalschutz*), který má ve své působnosti kulturní management, správu umění a kultury v rámci oddělení *Abteilungen Kulturmanagement, Kunst und Kultur*. (Dresden.de, © Landeshauptstadt Dresden 2017)

Cíle a strategie kulturní politiky byly stanoveny v tzv. Kulturním obrazu kulturního rozvoje (*Kulturentwicklungsplan der Landeshauptstadt Dresden 2016*). Samostatný koncept je věnován správě kultury, ale také kulturnímu vzdělávání. Město se mimo tradiční kulturní jevy soustředí na podporu nových moderních projektů, dále podporuje sdružení a iniciativy ve formě různých grantů či kulturních cen. (Kulturentwicklungsplan der Landeshauptstadt Dresden 2016, © Landeshauptstadt Dresden 2016)

Mimo veřejnou sféru je také důležitá participace nejen odborníků, ale i občanů, laiků a samotných umělců. Stěžejní roli mají místní umělci, občanská sdružení, soukromé instituce a iniciativy. Jako zvláštní rys plánování rozvoje kultury v Drážďanech tak může být jmenována široká angažovanost odborníků i běžných občanů. Aby bylo dosaženo této spolupráce, město pod záštitou Úřadu kultury a dědictví pořádá workshopy, jejichž cílem je nejen získat kompetence v oblasti kultury a širokou podporu společnosti, ale také

povzbudit občany k tomu, aby se sami angažovali. Plánování kulturního rozvoje a kulturní strategie jako takové přispívá k utváření drážďanské kulturní identity. (Kulturentwicklungsplan der Landeshauptstadt Dresden 2016, Landeshauptstadt Dresden 2016)

Podle zprávy o kulturní politice v Drážďanech bylo na kulturu v roce 2015 dohromady vynaloženo dohromady necelých 90 milionu EUR. (Kultur im Rückblick 2015, Landeshauptstadt Dresden 2015) Celkově město v roce 2015 nakládalo město dohromady s částkou 1,34 miliardy EUR. (Landeshauptstadt Dresden Haushaltsplan 2015/2016, Landeshauptstadt Dresden 2015) Z této částky tak bylo do kultury vloženo 6,7 %.

Mezi hlavní kulturní tahouny patří zejména tradiční památky. V novověku v Drážďanech vznikla řada architektonických kousků barokních i klasicistních, které utváří jádro města. Mezi nejvýznamnější stavby patří Zwinger, Katedrála Nejsvětější Trojice, neboli Hofkirche, Kostel Panny Marie, neboli Frauenkirche, Taschenbergpalais, zámek Pillnitz, Moritzburg, nebo také budova Saské státní opery zvaná Semperoper. Ve městě je také mnoho světoznámých muzeí, které se nachází v areálu Rezidenčního zámku (Residenzschloss). Celkem je zde více než 50 muzeí. Město se může pochlubit světovými sbírkami obrazů, klenotů, porcelánu a podobně. Dále město disponuje obrovským kulturním vyžitím, neboť je zde více než 35 různých divadel a hudebních scén, jmenujme například nejvýznamnější operní dům Semperoper a Saskou státní operetu. (Dresden.de, © Landeshauptstadt Dresden 2017)

Vedle toho je město také hostitelem mnoha pravidelných akcí, každoročně se zde koná Filmový festival Dresden, Drážďanské hudební slavnosti, městské slavnosti břehu řeky Labe zvané Elbhangfest, Stadtfest, Festival lidového tance Volkstanzfest a další. Vůbec nejvíce návštěvníků nalákají každý rok Vánoční trhy v centru města. (Dresden.de, ©Landeshauptstadt Dresden 2017)

Mimo tyto tradiční kulturní památky a akce se může pochlubit město moderními iniciativami, které jsou výsledkem procesu společenské změny a změny městské kulturní strategie. Město reaguje na flexibilitu a rozvoj všech oblastí života, a tak prostřednictvím reklamy, designu, životního stylu a nových médií změnilo vnímání kultury ze strany obyvatel i turistů. Umělecká tvorba i kulturní vyžití jsou transformovány postupným přechodem k moderním iniciativám. Zejména v městské části *Neustadt* je obrovské množství galerií, klubů a kaváren, přičemž zdi budov často zdobí moderní streetart.

(Kulturentwicklungsplan der Landeshauptstadt Dresden 2016, © Landeshauptstadt Dresden 2016)

Nová kulturní strategie města z roku 2016 se také začíná soustředit na mládež, která by měla být středobodem umění a kultury, neboť v procesu utváření osobnosti hrají tyto faktory nezastupitelnou roli. Strategie města se tak zaměřuje na proces tzv. kulturní výchovy, jejímž cílem je poskytovat vzdělávání zaměřené na představitost, tvořivost, interpersonální dovednosti, schopnost vypořádat se se světem a vnímat kulturu a její jednotlivá odvětví jako možnost vyjádření či uspokojení. Vzhledem k nízké aktivitě mládeže v oblasti kultury tak město ve všech kulturních institucích zahájilo program k nalákání mladých lidí. Většina zařízení tak dnes nabízí volnočasové i výukové nabídky z oblasti umělecké, hudební, muzejní nebo divadelní tvorby zaměřené na cílovou skupinu. (Kulturentwicklungsplan der Landeshauptstadt Dresden 2016, Landeshauptstadt Dresden 2016)

Vzhledem k výše uvedenému je zřejmé, že i Drážďany lze označit za kosmopolitní a multikulturní město. Drážďany však rychle reagovaly na moderní trendy a svoji kulturní strategii založily na ekonomizaci. Dle města tato postupná ekonomizace znamená, že umění a kultura musí být také předmětem ekonomické analýzy nákladů a přínosů, aby efektivně fungovala. Aby atraktivita a pozitivní image města sílila, je nutné vyhledávat nové příležitosti a reagovat na tyto výzvy. Kulturní instituce tak stále častěji využívají nástroje, jako jsou hodnocení potřeb zákazníků a analyzování trhu, přičemž navrhuji různá marketingová opatření přizpůsobená pro efektivitu zaměřenou na publikum nebo cílovou skupinu.

5.4.1 4. 4. SWOT analýza

Silné stránky

Mezi silné stránky města patří rozhodně to, že jsou Drážďany evropským centrem s širokou platformou různých kulturních zařízení. Jedná se o renomované středisko vysoké kultury s řadou institucí, ale i moderní kosmopolitní město.

Mezi nejsilnější stránky patří velice bohatá architektura města. Je zde řada barokních i klasicistních budov, které utváří jádro města.

Další silnou stránkou kulturní strategie města, která v mnoha dalších městech chybí, je participace společnosti. Právě aktivní občanská společnost utváří specifickou identitu města, které působí jako komplexní sociální médium, je kulturně rozmanité a otevřené všem.

Další silnou stránkou je ekonomizace kulturní strategie, která přispívá k efektivnějšímu řízení kultury.

Slabé stránky

Mezi slabé stránky patří finanční podmínky. Pokud nahlédneme na celkový rozpočet města a výdaje na kulturu, jsou téměř o ve srovnání s Vídní o 10 % nižší. Vzhledem k malé finanční spolupráci se soukromým sektorem jsou tak výdaje na kulturu o dost nižší.

Mezi další slabé stránky patří roztržitý marketing. Město nevyužívá branding podobně jako Vídeň, který by zaštiťoval veškeré kulturní záležitosti ve městě.

Příležitosti

Jak bylo uvedeno výše, město v minulém roce odstartovalo strategii na podporu zájmu mládeže o kulturu. Velkou příležitostí je v tomto ohledu velké množství programů, jejichž cílem by byla apelace na studenty a zapojení mladých lidí.

Další příležitostí je rozšíření portfolia grantů a ocenění, která jsou poskytována méně tradičním kulturním fenoménům, které však v současné době získávají stále více pozornosti. Město by mělo vyčlenit více finančních prostředků na podporu alternativních kulturních činností.

V neposlední řadě je příležitostí zřízení partnerství veřejného a soukromého sektoru, které by přineslo nové možnosti financování kulturních projektů

Hrozby

Obdobně jako tomu bylo u Vídně, největší hrozbou je nedostatek finančních prostředků, který může úzce souviset se špatnou ekonomickou situací v zemi.

Dále je hrozbou nízký profit aktérů v kultuře, zejména soukromých subjektů, který zapříčiní nezájem o kulturní činnosti.

Tabulka 7, SWOT analýza města Drážďany

SWOT analýza

Interní faktory	Silné stránky	Slabé stránky
	<ul style="list-style-type: none">• Renomované středisko vysoké kultury• Městská architektura• Participace občanské společnosti• Ekonomizace kultury	<ul style="list-style-type: none">• Nižší finanční prostředky z rozpočtu na kulturu• Absence branding, rozšířený marketing
Externí faktory	Příležitosti	Hrozby
	<ul style="list-style-type: none">• Programy zapojující mládež do kulturního dění• Rozšíření portfolia grantů a ocenění pro alternativní kulturní instituce či činnosti• Zřízení partnerství soukromého a veřejného sektoru	<ul style="list-style-type: none">• Nedostatek finančních prostředků• Špatná ekonomická situace• Nízký profit aktérů v kultuře

Zdroj: Vlastní zpracování

Závěr

Předmětem práce bylo srovnání koncepcí kulturní politiky ve třech vybraných městech Evropy. Vzhledem k širokému záběru kultury, která prostupuje téměř všechny oblasti lidského života, jistě nebylo toto téma zcela vyčerpáno. Na základě provedené analýzy se však podařilo vymezit základní rysy jednotlivých strategií a identifikovat zásadní interní a externí faktory ovlivňující jejich další vývoj.

Praha má za sebou poměrně krátké období, ve kterém se kulturní politika samostatně formovala. V devadesátých letech minulého století byla kultura zmiňována ve strategických dokumentech jen okrajově a omezovala se na obnovu a údržbu kulturního dědictví v podobě historických památek. První kulturní koncepce začala vznikat až na začátku tohoto tisíciletí z nátlaku kulturní a odborné veřejnosti, která byla popuzena netransparentním způsobem přerozdělování finančních prostředků z rozpočtu města. To započalo vleklý proces, ve kterém docházelo k mnoha sporům mezi vedením města a nespokojenou kulturní veřejností, které ani dnes nejsou zcela utišeny. V tomto směru je tedy možné vidět jisté riziko v tom, že neexistuje jakási platforma pro veřejnou diskuzi a vzájemnou součinnost mezi jednotlivými představiteli veřejného dění a široké veřejnosti. To platí také v případě lokálních center v Praze, která nejenže nemají kvalitní kulturní zázemí, ale také postrádají podporu svých kulturních aktivit a občanských iniciativ ze strany města.

I přes výše uvedené skutečnosti je však Praha ve světě zavedenou značkou, která velmi dobře reprezentuje. K tomu, aby byl naplno využit její potenciál a neztratila svoji konkurenceschopnost, je však nutné podniknout některé zásadní kroky, jak vyplývá z provedené SWOT analýzy.

Ve srovnání s Prahou využívá kulturní politika Vídně lépe kooperace mezi veřejným a soukromým sektorem, což se také projevuje jako její silná stránka. Vedle toho také vhodně využívá marketingových nástrojů k propagaci města. Ke společným rysům obou kulturních politik patří nedostatečné využití potenciálu v oblasti kulturních a kreativních průmyslů.

Také Drážďany staví svou kulturní politiku na své dobré pověsti jako centra kultury a historie. Vedle toho město těží z vysoké míry participace svých občanů na kulturním životě. Do budoucna je možné vidět příležitost v širším zapojení mladé generace, což může přinést nové podněty do koncepce plánování kulturní politiky.

Z provedených analýz vyplývá, že kulturní strategie všech srovnávaných měst jsou ovlivněny mnoha faktory, které není možné v rozsahu této práce zcela postihnout a mohou tak být námětem pro další zkoumání.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

1. CIKÁNEK, Martin, 2009. Kreativní průmysly příležitost pro novou ekonomiku. 1. vyd. Praha: Institut umění. ISBN 978-80-7008-231-7.
2. FREY, BRUNO, S. *The Rise and Fall of Festival* – Reflections on the Salzburg Festival. Working Paper NO. 48 Zurich: University of Zurich, Institute for Empirical Research in Economics, 2005
3. GHILARDE, L. *Cultural Planning: A Sustainable Approach to Cultural Development*. Presentace ze setkání Kulturních kontaktních bodů EU (CPP Meeting) v Lucemburku, 2, června 2005.
4. GUETZKOW, J., 2002. How the arts impact communities: An introduction to the literature on arts impact studies. Paper prepared for the Taking the Measure of Culture Conference, Princeton University, New Jersey, June 7–8. Retrieved August 5, 2005.
5. HALÁSEK, Dušan, Lenka ZEZULOVÁ, VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ - TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA a EKONOMICKÁ FAKULTA, 2004. Veřejná politika. Ostrava: VŠB - Technická univerzita. ISBN 978-80-248-0711-9.
6. HEŘMANOVÁ, E; CHROMÝ, P. *Kulturní regiony a geografie kultury*. Praha : ASPI, a.s., 2009. Kultura a prostor, str. 19
7. HOWKINS, John, 2013. The creative economy: how people make money from ideas. Second edition. London: Penguin Books. ISBN 978-0-14-197703-4.
8. KESNER, L. *Marketing a management muzeí a památek*. Praha: Grada 2005. ISBN 80-247-1104-4
9. KOTLER, Philip; ARMSTRONG, Gary; SAUNDERS, John; WONG, Veronica. Moderní marketing. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1545-2.
10. LEWIS, Justin a OTHERS, 1990. Art, culture, and enterprise: the politics of art and the cultural industries. B.m.: Routledge.
11. MOCKOVČIAKOVÁ, A. *Financování kultury z veřejných rozpočtů v roce 2009-2010*

12. NATIONAL ECONOMIC AND SOCIAL FORUM (IRELAND), 2007. The arts, cultural inclusion, and social cohesion. Dublin: National Economic and Social Forum. ISBN 978-1-899276-42-4.
13. NOVÁKOVÁ, Jitka, 2013. VÝVOJ ČESKÉ KULTURNÍ POLITIKY VE VZTAHU K EKONOMICKÝM MODELŮM ŘÍZENÍ A FINANCOVÁNÍ KULTURY. *Acta academica karviniensia*. 2013(3), 146–156. ISSN 2533-7610.
14. PALATKOVÁ, Monika. Marketingový management destinací. Praha: Grada, 2011. ISBN: 9788024737492.
15. PATOČKA, J.; HEŘMANOVÁ, E. *Lokální a regionální kultura v České republice*.
16. Praha: ASPI, 2008, 200 s., ISBN 978-80-7357-347-8
17. PROMĚNY KULTURNÍ INFRASTRUKTURY V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989, *Sborník příspěvků z konference*. © Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Praha 2014 ISBN 978-80-7068-287-6
18. RATZENBÖCK, Veronika a kolektiv. An Analysis of the Economic Potential of the Creative Industries in Vienna. Vídeň: MA 27 EU-Strategy and Economic Development, Chamber of Commerce Vienna, 2004.
19. ROHN, Walter. A Survey of the Cultural Policies of Berlin, Paris, Vienna, and Zagreb Regarding their Urban Peripheries. Athens: Journal of Social Sciences, 2017. Vol. 4, No. 1.
20. SMOLÍKOVÁ, M. *Strukturální politika a kultura*. Prezentace na konferenci Kultura a strukturální fondy. Praha 9. 12. 2005 Dostupné z: <http://www.institutumeni.cz>
21. SOUKUP, V: Sociální a kulturní antropologie. 1993, str. 92. In: Patočka, Jiří; Heřmanová, Eva: *Lokální a regionální kultura v České republice*. Praha: ASPI,a.s., 2008.
22. THROSBY, Charles David, 2010. The economics of cultural policy. Cambridge: Cambridge Univ. Press. ISBN 978-0-521-86825-9.
23. TORJMAN, Sherri, 2004. Culture and recreation: links to well-being. B.m.: Caledon Institute of Social Policy.
24. UNITED NATIONS., 2010. Creative economy report 2010: a feasible development option. New York: United Nations. ISBN 978-0-9816619-0-2.
25. WIESAND, A. *The „Creative Sectors“ – An English For Diversity, Growth and Jobs in Europe*. European Cultural Foundation, 2005.

Elektronické odkazy

26. AUSTRIAN FEDERAL CHANCELLERY, 2013. Work programme of the Austrian Federal Government 2013 – 2018 [online]. prosinec 2013. B.m.: Austrian Federal Chancellery. Dostupné z: <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=53588>
27. BALA, Liana a A KOL., březen 20014. VZTAH STÁTU KE KULTUŘE, KULTURNÍ POLITIKA EVROPSKÝCH ZEMÍ [online]. březen 20014. B.m.: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra teorie kultury (kulturologie). Dostupné z: https://www.mkcr.cz/.../vztah_st_tu_ke_kultu_ekulturn__politika_evropsk_ch_zem_-24...
28. BELL, Daniel, 1976. The Coming of the Post-Industrial Society. The Educational Forum [online]. 40(4), 574–579. Dostupné z: doi:10.1080/00131727609336501
29. BERNIER, Serge, Pascale MARCOTTE a Claudine BERTRAND, 2010. Les infrastructures culturelles dans la municipalité Nomenclature, recensement et état des lieux [online]. prosinec 2010. B.m.: Université du Québec à Trois-Rivières. Dostupné z: http://www.mcc.gouv.qc.ca/fileadmin/documents/publications/Infrastructures_culturelles_Rapport_final.pdf
30. BUNDESKANZLERMAT, nedatováno. Departments of the Arts Division : Federal Chancellery Arts and Culture. Kunst und Kultur [online] [vid. 2017-08-20]. Dostupné z: <http://www.kunstkultur.bka.gv.at/site/8123/default.aspx>
31. BUREŠOVÁ, Kateřina a Lenka SVOBODOVÁ GROSSOVÁ, 2017. Kultura a umění v Praze [online]. ISBN 978-80-906669-1-7. Dostupné z: http://kultura.praha.eu/public/ea/75/50/2402755_754390_K_UvP_komplet_web.pdf
32. CARPENTER, Evelyn, 2003. Out of the hopeless box: Creative Neighbourhoods: an evaluation [online]. 2003. B.m.: Arts Council England. Dostupné z: www.wellondon.org.uk/.../18.%20Out%20of%20the%20Hopeles...
33. COUNCIL OF EUROPE, ErICarts, 2016. Germany : 4. Current issues in cultural policy development and debate : 4.1 Main cultural policy issues and priorities.

- Culturalpolicies.net [online] [vid. 2017-08-20]. Dostupné z: <http://www.culturalpolicies.net/web/germany.php?aid=41>
34. CREATIVE CITY NETWORK OF CANADA, 2017. Cultural Infrastructure: An Integral Component of Canadian Communities. Creative City News [online]. (5). Dostupné z: https://www.creativecity.ca/database/files/library/News_5_E.pdf
35. ČSÚ, 2016. Statistická ročenka Hl. m. Prahy - 2016, Charakteristika hlavního města Prahy. ČSÚ [online] [vid. 2017-08-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-hl-m-prahy-2016#>
36. DOHSE, Dirk a Robert GOLD, 2013. Measuring Cultural Diversity at a Regional Level [online]. B.m.: WWWforEurope Working Paper. Dostupné z: http://www.foreurope.eu/fileadmin/documents/pdf/Workingpapers/WWWforEurope_WPS_no010_MS99.pdf
37. Dresden. Dresden.de [online] © Landeshauptstadt Dresden 2017 [cit. 28. 8. 2017]. Dostupné z: http://www.dresden.de/index_de.php
38. DUXBURY, Nancy, 2009. Cultural-Creative Infrastructure. In: ISRN annual conference [online]. [vid. 2017-06-29]. Dostupné z: http://sites.utoronto.ca/isrn/publications/NatMeeting/NatSlides/Nat09/slides/DuxburyN_Cultural_Creative_Infrastructure.pdf
39. EUROPEAN COMMISSION a STATISTICAL OFFICE OF THE EUROPEAN UNION, 2016. Culture statistics: 2016 edition. [online]. Luxembourg: Publications Office [vid. 2017-08-22]. ISBN 978-92-79-52215-4. Dostupné z: <http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:KS0415737:EN:HTML>
40. EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE, 2016. Culture, Cities and Identity in Europe. European Economic and Social Committee [online] [vid. 2017-08-06]. Dostupné z: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.publications.39742>
41. EVROPSKÁ KOMISE, 2006. The Economy of Culture [online]. 2006. Dostupné z: http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf
42. FLORIDA, Richard, 2003. Cities and the Creative Class. City & Community [online]. 2(1), 3–19. ISSN 1540-6040. Dostupné z: doi:10.1111/1540-6040.00034
43. GHILARDI, Lia, 2005. Culture at the centre: Cultural planning—a strategic approach to successful and sustainable community-based regeneration in Scotland. London: Noema Research and Planning Ltd [online]. Dostupné z: https://www.academia.edu/1639538/Culture_at_the_centre_Cultural_planning_A

_strategic_approach_to_successful_and_sustainable_community-
based_regeneration_in_Scotland

44. GLOBAL CULTURAL DISTRICTS NETWORK, 2017. Cultural Infrastructure Index 2016 [online]. 2017. B.m.: AEA Consulting. Dostupné z: http://aeaconsulting.com/uploads/700007/1497384740281/AEA_-_Cultural_Infrastructure_Index_-_web.pdf
45. ISABELLE DE VOLDERE, IDEA, Jean-François ROMAINVILLE, IDEA CONSULT, Steven KNOTTER, Eveline DURINCK, Evrim ENGIN a K. E. A. ARTHUR LE GALL, 2017. Mapping the Creative Value Chains [online]. ISSN 978-92-79-66638-4. Dostupné z: doi:10.2766/868748
46. JEANNOTTE, M. Sharon, 2002. BUYING IN OR DROPPING OUT: THE PUBLIC POLICY IMPLICATIONS OF SOCIAL COHESION RESEARCH [online]. [vid. 2017-07-30]. Dostupné z: http://www.academia.edu/7034865/BUYING_IN_OR_DROPPING_OUT_THE_PUBLIC_POLICY_IMPLICATIONS_OF_SOCIAL_COHESION_RESEARCH
47. KOLEKTIV AUTORŮ, 2015. O programu - Kreativní Evropa. Kreativní Evropa [online] [vid. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.kreativnievropa.cz/cs/o-programu/>
48. Kulturentwicklungsplan der Landeshauptstadt Dresden 2016. Dresden.de [online] © Landeshauptstadt Dresden 2017 [cit. 28. 8. 2017]. Dostupné z: <https://www.dresden.de/media/pdf/kulturamt/Kulturentwicklungsplan-Gesamt-2.pdf>
49. Kultur im Rückblick 2015 Jahresbericht des Amtes für Kultur und Denkmalschutz. Dresden.de [online] © Landeshauptstadt Dresden 2017 [cit. 28. 8. 2017]. Dostupné z: https://www.dresden.de/media/pdf/kulturamt/Kultur_im_Rueckblick_2015.pdf
50. Kunst und Kulturbericht 2016. Kunstkultur Wien [online] © 2016 [cit. 26. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.kunstkultur.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=66667>
51. Landeshauptstadt Dresden Haushaltsplan 2015/2016. Dresden.de [online] © Landeshauptstadt Dresden 2017 [cit. 28. 8. 2017]. Dostupné z: https://www.dresden.de/media/pdf/haushalt/haushalt2015-2016/HHPlan_2015-2016_Band_I.pdf
52. LEE, Denny, 2007. Bilbao, 10 Years Later. The New York Times [online]. [vid. 2017-08-12]. ISSN 0362-4331. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2007/09/23/travel/23bilbao.html>

53. MICHÁLKOVÁ, Běla, 2015. KULTURNÍ POLITIKA, KULTURNÍ PLÁNOVÁNÍ A PLÁNY NA ROZVOJ KULTURY VE SPOLKOVÉ REPUBLICE NĚMECKO [online]. 2015. B.m.: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/kulturni-politika-kulturni-planovani-plany-na-rozvoj-kultury-ve-spolkove-republice-nemecko>
54. MK ČR, 2014. Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025) [online]. 2014. B.m.: Ministerstvo kultury ČR. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>
55. NĚMEC, Michal, 2013. Význam kulturních a kreativních průmyslů v Evropské unii, České republice a hl. m. Praze [online]. 2013. B.m.: Útvar rozvoje hl. m. Prahy, Odbor strategické koncepce. Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/analyzy/ekonomika/2013_02_mn_vyznam-kulturnich-a-kreativnich-prumyslu-v-evropske-unii-ceske-republice-a-hl-m-praze.%20m.%20Praze.pdf
56. ODBOR KULTURY A CESTOVNÍHO RUCHU MHMP, 2017. Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy 2017-2021 [online]. 2017. Dostupné z: http://kultura.praha.eu/public/6e/a7/f1/2485343_790106_Koncepce_kulturni_politiky_HMP_2017___2021.pdf
57. RADA HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, 2015. Grantový systém hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění na léta 2016 - 2021 [online]. 2015. B.m.: Rada hlavního města Prahy. Dostupné z: http://kultura.praha.eu/jnp/cz/granty/archiv/granty_2016_2/grantovy_system_2016_2021.html
58. Světové kulturní dědictví [online]. 2000 [cit. 2017-07-23]. Dostupné z [www: <http://www.lidova-architektura.cz/ochrana-pamatky/unesco/unesco-svetove-dedictvi.htm>](http://www.lidova-architektura.cz/ochrana-pamatky/unesco/unesco-svetove-dedictvi.htm)
59. SÝKORA, Luděk, 1993. Gentrifikace: měnící se tvář vnitřních měst. In: Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii [online]. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, s. 100–119. Dostupné z: https://web.natur.cuni.cz/~sykora/pdf/Sykora_1993_Gentrifikace.pdf
60. ŠMÍDOVÁ TURCHICHOVÁ, Magdalena, 2015. Vývoj kulturní politiky hlavního města Prahy po roce 2001. Musicologica Brunensia [online]. (2), 133–145. ISSN 1212-0391, 2336-436X. Dostupné z: doi:10.5817/MB2015-2-10

61. THE FEDERAL GOVERNMENT COMMISSIONER FOR CULTURE AND THE MEDIA, 2012. The Culture and Media Policy of the German Federal Government [online]. 2012. B.m.: The Press and Information Office of the Federal Government, 11044 Berlin. Dostupné z: https://www.bundesregierung.de/ContentArchiv/EN/Archiv17/_Anlagen/2012-10-17-im-bund-mit-der-kultur-bkm-eng.pdf?__blob=publicationFile&v=3
62. TRIPADVISOR, 2017. Nejlepší destinace v oblasti Svět - Ocenění Travellers' Choice - TripAdvisor [online] [vid. 2017-08-27]. Dostupné z: <https://www.tripadvisor.cz/TravelersChoice-Destinations-cTop-g1>
63. UNITED NATIONS, DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS a POPULATION DIVISION, 2016. The World's Cities in 2016: Data Booklet. [online]. New York, NY? United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. ISBN 978-92-1-151549-7. Dostupné z: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/urbanization/the_worlds_cities_in_2016_data_booklet.pdf

Zákony

64. MF ČR. Zákon č. 2/1969 Sb. [online]. c2005-2013 [cit. 14.7.2017]. Dostupné z www: <http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/1969/zakon-c-2-1969-sb-3322>
65. MF ČR. Oddělení 1402 – Kultura, vzdělávání a podpora výzkumu a vývoje [online]. c2005-2013 [cit. 14.7. 2017]. Dostupné z www: <<http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/organizacni-struktura/verejne-rozpocety-sekce-06/odbor-14-financovani-kapitol-statniho-rozpocetu-1/oddeleni-1402-kultura-vzdelavani-a-podp>>.
66. Článek I. Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy. Rada Evropy, 1985.
67. Článek II. Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví. UNESCO, 2003.

Seznam obrázků

Obrázek 1, Index diverzity v rámci EU 27	25
Obrázek 2, Glasgow Science Centre.....	30
Obrázek 3, Guggenheimovo muzeum	30

Seznam tabulek

Tabulka 1, Vnímání kultury podle vybraných socio-demografických ukazatelů, v %	26
Tabulka 2, Vymezení kulturních a kreativních průmyslů.....	35
Tabulka 3, Vývoj výdajů veřejných rozpočtů na kulturu v % HDP	47
Tabulka 4, Průměrné a meziroční tempo růstu zaměstnanosti v kulturním sektoru a obecně (v %)	51
Tabulka 5, SWOT analýza města Praha	57
Tabulka 6, SWOT města Vídeň.....	62
Tabulka 7, SWOT analýza města Drážďany	67

Seznam grafů

Graf 1, Procentuální vývoj HDP v ČR, Německu a Rakousku v letech 2000-2015	48
Graf 2, Výdaje domácností a veřejných rozpočtů na kulturu a rekreaci v % HDP (2006).....	49
Graf 3, Průměrné výdaje domácností na vybrané kulturní statky přepočtené dle standardu kupní síly jako % z celkových výdajů na kulturu (2010)	50

Seznam použitých zkratk

UNESCO - Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu

KI – kulturní infrastruktura

OSN – Organizace spojených národů

UNCTAD – Konference OSN o obchodu a rozvoji

EU – Evropská unie

MF – ministerstvo financí

ČR – Česká republika

HDP – hrubý domácí produkt

ČSÚ – Český statistický úřad

HPH – hrubá přidaná hodnota

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této diplomové práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

Jméno a příjmení: Kateřina Nekutová

V Praze dne: 29. 08. 2017

Podpis:

Jméno	Oddělení/ Pracoviště	Datum	Podpis